

โลกของหนูแหวน : โลกทัศน์ที่ถ่ายทอดสู่เด็กและเยาวชน

Lokkhongnoohwhaen: World views that Transfer to Children and Youth

ศิริลักษณ์ บัตรประโคน¹

บทคัดย่อ

“โลกของหนูแหวน” ได้ถ่ายทอดโลกทัศน์สู่เด็กและเยาวชนเพื่อให้ได้รับมุมมองความรู้ ความคิด แนวปฏิบัติ ที่สามารถนำมาพิจารณา ประยุกต์ใช้ในโลกของความจริงและในชีวิตไว้อย่างสร้างสรรค์ ทั้ง 4 ด้าน คือ โลกทัศน์เกี่ยวกับชีวิตได้ถ่ายทอดไว้มากในเรื่อง โดยมุ่งสะท้อนทรรคนะให้เข้าใจถึงหลักการดำเนินชีวิต ที่ให้ความสำคัญทั้งกระบวนการคิดในแบบต่างๆ การประพฤติปฏิบัติตนที่ดั่งามเหมาะสม

โลกทัศน์เกี่ยวกับสังคม ได้แสดงให้เห็นว่า การทำหน้าที่ การเคารพในสิทธิหน้าที่ผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าที่เหมาะสมยอมทำให้สังคมสงบสุข โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ ได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญ พลัง คุณค่า และความสัมพันธ์ของธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โลกทัศน์เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน ได้กระตุ้นให้พิจารณาเพื่อให้เข้าใจสังขธรรม ชีวิต และธรรมชาติ ทรรคนะเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างชีวิต สังคม ธรรมะและธรรมชาติว่ามีอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดยมี “ธรรมชาติ” เป็นหลักใหญ่ ดังนั้นการดำรงอยู่กับธรรมชาติอย่างเข้าใจ ธรรมชาติ ย่อมนำความสุขมาสู่ทุกฝ่าย

คำสำคัญ: โลกของหนูแหวน โลกทัศน์ เด็กและเยาวชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

“Lokkhongnoohwhaen” transfers worldviews to children and youth so that they can learn and apply the knowledge, thoughts, and practices to their life and the real world in creative ways. The four worldviews include those related to life, society, nature, and religion. The worldview about life is much integrated in the novel by focusing on the understanding of life principles, both in aspects of thinking processes and appropriate practices. The worldview about society depicts duties, respects for the rights of others, good interactions between each other, and peacemaking received from an appropriate development of success. The natural worldview reflects the importance, power, value and relationship between nature and human in both direct and indirect ways. Finally, the religious worldview encourages a consideration and understanding of truth, life and nature. These views show an influential relationship among life, society, religion and nature. As nature plays a major role in such relationship, living with nature with true understanding of the nature leads happiness to all.

Keywords: Lokkhongnoohwhaen, Worldviews, Children and youth

บทนำ

วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีบทบาท มีความสำคัญทั้งในฐานะเป็นเครื่องมือ เป็นช่องทางหนึ่งในการถ่ายทอดสุนทรียภาพ ความรู้ความคิดไปสู่เด็กและเยาวชนให้ได้รับทั้งความบันเทิง ได้รับสารประโยชน์ ได้เรียนรู้สังคมจำลองและโลกกว้างผ่านตัวบทและองค์ประกอบของวรรณกรรมในมิติต่างๆ ช่วยส่งเสริมจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ตอบสนองความต้องการทางด้านอารมณ์จิตใจ สติปัญญา สังคม ฯลฯ ให้แก่เด็กและเยาวชน มีส่วนสำคัญในการพัฒนารากฐานทางภาษาให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะในการอ่านเด็กย่อมซึมซับและได้เรียนรู้โครงสร้างของภาษา หลักการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ทั้งยังทำให้มีสมาธิที่มุ่งมั่น

อันเกิดจากความตั้งใจแน่วแน่ในการอ่าน นอกจากนี้วรรณกรรมยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความรัก ความใกล้ชิดผูกพัน ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและบุคคลที่แวดล้อมเด็ก เยาวชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพให้ได้รับทั้งความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้รับความรู้ความคิดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบทของสังคมไทย โดยมีทำให้อรรถรสของวรรณกรรมเสียไป ย่อมมีส่วนส่งเสริม บ่มเพาะให้เด็กและเยาวชนมีลักษณะอันพึงประสงค์ มีส่วนกระตุ้นพัฒนาการในแต่ละด้าน ช่วยส่งเสริมอุปนิสัยที่ดีงามให้กลายเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพต่อไป

“โลกของหนูแหวน” ทั้งภาควัยซนและภาคก่อนวัยรุ่น ผลงานประพันธ์ของศราวก เป็นอีกหนึ่งวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพ ควรค่าที่เด็กและเยาวชนไทยจะได้อ่านได้ศึกษาเรียนรู้สิ่งต่างๆ ตามโลกแห่งวัยตน ซึ่งวรรณกรรมเรื่องนี้ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของเด็กผู้หญิงที่ชื่อ “หนูแหวน” เด็กหญิงลูกชานาในชนบทที่มีทั้งความสดใส ร่าเริง ช่างคิด ช่างจินตนาการ ชีวิตของเธออบอุ่นและบริสุทธิ์ด้วยสิ่งแวดล้อม ผู้คนที่มิมีตรโมตรี หล่อหลอมให้เธอได้เรียนรู้ความเป็นจริงของชีวิตและธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์ รายละเอียดดั่งเนื้อเรื่องย่อโดยต่อไปนี้

โลกของหนูแหวน (วัยซน) มีเนื้อหารวม 22 ตอน ตอนแรก *ตอนรู้จักกับหนูแหวน* เป็นตอนที่หนูแหวนได้สนทนากับกิ้งกือและต้นฝรั่งเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติและคุณสมบัติของชีวิต ทำให้เธอรู้จัก เข้าใจตนเอง เห็นคุณสมบัติของตนเอง พร้อมกับเข้าใจความแตกต่างของแต่ละชีวิต *ตอนแข่งเรือ* เป็นตอนที่หนูแหวนและเพื่อนเล่นแข่งเรือ แต่เมื่อมีพายุฝนเกิดขึ้นทำให้เล่นต่อไปไม่ได้ เธอจึงเสียใจ แต่เมื่อป่าพลอยพลอบใจและให้ข้อคิดจึงทำให้เข้าใจว่า ชีวิตแต่ละช่วงอาจประสบกับสิ่งดีหรือสิ่งร้ายแตกต่างกัน การเป็นผู้มีความศรัทธาและมีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตจะทำให้ดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติ *ตอนผีพุ่งไต้* เป็นตอนที่หนูแหวนได้สนทนากับเทวดา (ภาพแทนคนดี) ทำให้เธอได้เรียนรู้ว่าคนดีจะมีแนวคิด การปฏิบัติตนที่ดีและเป็นไปเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น รวมถึงการเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเองและมีความดีประคบยอมเป็นสิ่งที่ดี *ตอนผีเสื้อกับงาน* เป็นตอนที่หนูแหวนให้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงว่า การทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

จะด้วยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตามเป็นสิ่งพึงจดเว้น อนึ่งทุกชีวิตล้วนมีหน้าที่ การทำหน้าที่อย่างดีย่อมนำความภาคภูมิใจมาสู่ตน *ตอนตะเกียงวิเศษ* การที่หนูแวนได้สนทนากับยักษ์ทำให้เธอได้เรียนรู้ว่า ผลผลิตทางการเกษตรในชนบทเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้สังคมเมืองได้รับความสะดวกโดยเฉพาะในด้านการบริโภค และสังคมชนบทยังเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมเมือง อนึ่งการมีชีวิตที่พอเพียงย่อมนำความสุขมาให้ *ตอนแมงป่องซีไกรธ* เป็นตอนที่หนูแวนได้เรียนรู้ผลลัพธ์ของการเป็นผู้มักโกรธว่า ความโกรธเป็นสิ่งไม่ดี ผู้ที่มีความโกรธ ขอบว้างอำนาจและใช้อำนาจทำร้ายผู้อื่นก็จะมีผู้มาลิดรอนอำนาจนั้นเช่นกัน *ตอนคลื่นความเจริญ* เป็นตอนที่หนูแวนได้เห็นหน่วยพัฒนาชนบทเข้ามาในหมู่บ้าน ได้สนทนากับตัวแทนของหน่วยฯ แล้วทำให้เธอคิดคำนึงไปว่า ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุมิใช่สิ่งน่าปรารถนาเสมอไป แต่ความเจริญเช่นนี้กำลังแผ่กว้างสู่สังคมชนบท และอาจมีอิทธิพลต่อชีวิต ความนึกคิดของผู้คนแตกต่างกันออกไป

ตอนความตาย การที่หนูแวนถูกเจ้าแพะเอาเปรียบจากการเล่นทำให้เธอคิดว่า การเคารพสิทธิหน้าที่เป็นสิ่งที่ทุกคนควรกระทำ สำหรับความตายนั้นเป็นธรรมดาที่ทุกชีวิตต้องเผชิญ แต่คุณความดีที่บุคคลสร้างไว้จะยังคงอยู่แม้บุคคลนั้นจะตายไปแล้ว *ตอนบันควาย* เป็นตอนที่หนูแวนได้สนทนากับมดดำแล้วได้เรียนรู้ว่า การจะทำสิ่งใดให้ประสบความสำเร็จต้องมีความเพียรพยายาม อดทน อดระวัง และมีความอดทนอดกลั้นจึงจะสำเร็จ *ตอนไม่มีอะไรจะทำ* กล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากหนูแวนถูกแม่ตำหนิว่า ทำอะไรไม่เป็น แต่เมื่อเธอได้สนทนากับเต่านาทำให้ได้รับมุมมองต่อชีวิตและโลกในเชิงบวกว่า การรู้จักคิด สนใจผู้อื่น สนใจสิ่งรอบข้างมากกว่าการยึดติดในความคิดของตนย่อมทำให้ได้รับความสุข และได้รับความรู้ใหม่ๆ เสมอ *ตอนเครื่องดูดระหัด* เป็นตอนที่ลุงคงและชาวบ้านกำลังขึ้นชมเครื่องดูดระหัดน้ำ เครื่องมือที่บ่งบอกถึงความก้าวหน้าว่า บางครั้งสิ่งที่สร้างขึ้นมีอำนาจครอบงำมนุษย์กลุ่มหนึ่งให้หลงใหลได้ ขณะที่บางคน เช่น หนูแวนซึ่งเป็นภาพแทนผู้ที่ขึ้นชมและยินดีในวิถีแห่งการพึ่งพาธรรมชาติแบบเดิม

ตอนน้ำใจเจ้าแพะ การที่เจ้าแพะใช้กลโกงในการเล่นหมากเก็บและสร้างความไม่พอใจให้กับหนูแวน ต่อเมื่อเธอประสบเหตุร้าย คือ เกือบถูกเจ้าเผือก (ควาย) ขวิดแต่มีเจ้าแพะเข้ามาช่วยได้ทัน เหตุการณ์นี้ทำให้หนูแวน

คล้ายความโกรธ และมีมิตรภาพ ความรัก ความผูกพันระหว่างเพื่อนก็สดีไปอีกครั้ง *ตอนตกปลา* เป็นตอนที่หนูแหวนได้เรียนรู้สังคมจากไส้เดือนและปลาที่ถูกเธอรังแกว่า การเรียกร้องความยุติธรรม หรือการพยายามรักษาลบประโยชน์ของตนเองที่บางครั้งก็สมและไม่สมความปรารถนามีปรากฏให้เห็นโดยทั่วไป *ตอนด้อยดิ่ง* การที่หนูแหวนได้สนทนากับด้อยดิ่งทำให้ทราบว่า ธรรมชาติที่แวดล้อมตัวเราย่อมเป็นเพื่อนที่เกื้อกูลกัน จึงควรมีความรัก ความเข้าใจซึ่งกันและกัน *ตอนแย่งตัว* เมื่อหนูแหวนได้พิจารณาทบทวนรูปร่าง ลักษณะ ความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่มุม หรือตัวเธอเกี่ยวกับตัวตนของบุคคล แม้จะไม่ได้รับคำตอบที่แน่ชัด แต่ก็ทำให้เธอตระหนักว่า การที่ตนเป็นผู้รู้ ผู้เห็น ผู้เป็น ผู้รู้สึกในสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบ และสามารถเป็นตัวของตัวเองอย่างอิสระก็น่าจะเพียงพอแล้ว *ตอนความเจ็บ* การที่หนูแหวนได้อยู่ตามลำพัง ต่อมาได้สนทนากับความเจ็บ ทำให้เธอได้เรียนรู้และเข้าใจว่า บางครั้งความเจ็บก็เป็นช่วงเวลาดีๆ ที่ทำให้ได้อยู่กับตนเอง ได้พิจารณา ได้ทบทวนเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง

ตอนเต่าเจ้าปัญญา การระลึกถึงคำสอนของหลวงตาเรื่องการมีสติสัมปชัญญะ การพิจารณาไตร่ตรองก่อนทำสิ่งใด และการที่หนูแหวนได้สนทนากับมุ้ง ตัวแก้ว และเตานา รวมถึงได้ทบทวนตนเองในเรื่องต่างๆ ทำให้เข้าใจว่าเรื่องบางเรื่องอาจหาคำตอบได้ทันที แต่บางเรื่องอาจต้องใช้เวลา การคิดพิจารณา สิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยสติและปัญญาย่อมช่วยให้เข้าใจสิ่งนั้นได้ในที่สุด *ตอนผีตากผ้าอ้อม* การที่หนูแหวนมีความเห็นว่ารุ่งกินน้ำสวยงาม สดใส แต่เมื่อได้เห็นได้สนทนากับผีตากผ้าอ้อมที่มีได้สวยงาม กลับทำให้เธอได้เรียนรู้ว่า ของแต่ละสิ่งย่อมไม่เหมือนกัน และความรักทำให้คนเรามองเห็นความพิเศษในสิ่งนั้น อีกทั้งหากรู้จักมอบความรักให้กับผู้อื่นย่อมยิ่งใหญ่กว่าความรักที่มีเฉพาะต่อตนเองเท่านั้น *ตอนหนูแหวนกับมนุษย์อวกาศ* เมื่อหนูแหวนเกิดความสงสัยเรื่องมนุษย์อวกาศที่สามารถขึ้นไปบนดวงจันทร์ และได้นำเรื่องนี้ไปสอบถามนกยาง นกกระจาบ รูปปั้นดิน ทำให้เธอรู้สึกว่ โลกปัจจุบันก็สมบูรณ์ดีอยู่แล้ว การแสวงหา การสำรวจโลกอื่นอาจเป็นไปเพื่อสนองความปรารถนาของมนุษย์ต่างหาก *ตอนพระศรีอารีย* เรื่องราวเกี่ยวกับโลกในยุคพระศรีอารียที่หนูแหวนเคยได้ฟังทำให้เธอมีความสงสัย และต้องการทราบรายละเอียด เมื่อเธอได้พบกับชายหนุ่มขี่ม้าขาวประหนึ่งเป็น

พระศรีอาริย์ และได้สนทนาด้วยทำให้ทราบว่า การจะได้รับในสิ่งที่ตนปรารถนา ไม่ว่าจะอยู่ในยุคนี้หรือยุคนั้นบุคคลนั้นต้องรู้จักให้ แบ่งปัน และไม่สำคัญ ตนเหนือผู้อื่น *ตอนพบความจริง* เป็นตอนที่หนูเหวนได้พบเห็นสัมผัสรับรู้เรื่องต่างๆ มากจนเกิดความสงสัยว่าความจริงในเรื่องนั้นๆ เป็นเช่นไร เมื่อได้สนทนากับความจริงจึงทำให้ทราบว่า ความจริงก็คือสิ่งหรือปรากฏการณ์ที่ตรงตามความจริงของสิ่งหรือเรื่องนั้น ซึ่งทุกคนสามารถเห็น เข้าใจ รับรู้ได้หากไม่มีความหวาดกลัว ไม่เห็นแก่ตัว หรือไม่มีความเห็นผิด และ *ตอนรำพึงถึงตัว* เป็นตอนที่หนูเหวนได้สนทนากับล้าคล่องเกี่ยวกับการเจริญเติบโตของเธอและความรับผิดชอบในชีวิต การที่ได้พบ ได้ทักทายพืช สัตว์นานาชนิดตามธรรมชาติที่เป็นทั้งเพื่อนแลโลกกว้างทำให้เรียนรู้ชีวิตอย่างมีความสุข

สำหรับโลกของหนูเหวน (ภาคก่อนวัยรุ่น) มีเนื้อหารวม 21 ตอน ซึ่งแต่ละตอนมีรายละเอียดโดยย่อดังนี้ *ตอนหนามกุหลาบ* เป็นตอนที่หนูเหวนได้เรียนรู้จากธรรมชาติ คือ ดอกกุหลาบและคางคกๆ แท้จริงแล้วไม่ควรตัดสินว่า สิ่งนั้นดีงามหรือเลวร้ายเพียงเพราะพิจารณาตัดสินเฉพาะรูปลักษณ์ภายนอก *ตอนคนเก่ง* เป็นตอนที่หนูเหวนรู้สึกน้อยใจ และเห็นว่าตนเองไร้ความหมาย ต่อเมื่อได้สนทนากับผักบุ้งเกี่ยวกับความเป็นคนเก่งที่แท้จริงจึงทำให้เธอคิดได้ว่า หากไม่มีผู้แพ้และผู้ชนะ คือ มีความเสมอภาค เท่าเทียมกันย่อมเป็นสิ่งที่ดี *ตอนสมองไฟฟ้า* เป็นตอนที่หนูเหวนได้ของเล่นใหม่ คือ เกมกด ที่เรียงร้องความสนใจเด็กๆ หลายคนในหมู่บ้าน ทำให้หนูเหวนคิดเชื่อมโยงกลไกการทำงานของเครื่องเล่นซึ่งเกิดจากการสร้างของมนุษย์กับผลการสนทนากับมดดำที่กำลังช่วยกันขนซากสัตว์อย่างสามัคคี จึงทำให้เข้าใจว่า การใช้ปัญญา ความรู้ และการสร้างความสำเร็จที่เกิดจากตนเองย่อมนำภาคภูมิใจกว่าการพึ่งพาสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ *ตอนโชคดี โชคร้าย* เป็นตอนที่หนูเหวนกำลังเดินไปกระดินเพื่อเสี่ยงทายความโชคดียุติของตน แต่เมื่อได้สนทนากับต้นมะขามเทศ ได้เล่นและพูดคุยกับเจ้าแพะทำให้เธอเข้าใจว่า แท้จริงแล้วการที่คนเรารู้สึกว่าโชคร้ายเป็นเพราะเราคิดถึงความเจ็บปวดของเรามากเกินไป *ตอนเป็นอย่างที่มี* เป็นตอนที่หนูเหวนและเพื่อนๆ กำลังเล่นกัน หนูเหวนได้เสนอความคิดให้เพื่อนแต่ละคนบอกถึงสิ่งที่ตนเองอยากเป็นเมื่อโตขึ้น และมีคำตอบจากเพื่อนที่

แตกต่างกันออกไป ต่อมาหนูแหวนกก็ได้สนทนากับบลูฟรังในเรื่องเดียวกันและได้เห็นพ่อ ความรัก ความภาคภูมิใจในพ่อจึงทำให้เธอคิดได้ว่า ตนอยากเป็นมือพ่อ ซึ่งก็คือ การเป็นชาวานานั่นเอง

ตอนผจญภัยใต้มดแดง เป็นตอนที่หนูแหวนกรู้สึกโกรธและรำคาญเสียงของนกกระจอก รู้สึกโมโหมดแดงที่มาทำรังบนต้นชมพูที่คิดว่าเป็นของตนและได้พยายามขับไล่สัตว์ทั้งสองออกไป แต่เมื่อได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับมดแดงจึงทำให้ได้ข้อสรุปว่า ทุกชีวิตต่างก็รักในชีวิตตน ไม่ปรารถนาการถูกรุกราน หากต่างฝ่ายต่างอยู่และเข้าใจกันย่อมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข *ตอนคราส 7 ครั้ง* เป็นตอนที่เจ้าแพะเล่าความกังวลของตนที่ได้ยินมาว่าราหูจะอมจันทร์ด้วยเห็นว่าเป็นลางร้าย เมื่อหนูแหวนกได้สนทนาเรื่องดังกล่าวกับสัตว์ประหลาดทำให้เธอทราบว่า แท้จริงแล้วในโลกนี้ไม่มีอะไรน่ากลัวไปกว่าความคิดอันน่ากลัวที่เราคิดขึ้นเอง *ตอนขุมทรัพย์* เป็นตอนที่หนูแหวนกซ่อนขนมผิงไว้ เมื่อต้องการจะรับประทานก็พบว่าเจ้าแพะแอบนำขนมบางส่วนไปรับประทานแล้ว ซึ่งเธอก็ให้อภัย ระหว่างเดินทางกลับได้พบกับปู่โสมเฝ้าทรัพย์ เธอได้เหรียญจากปู่ มา ซึ่งเป็นตอนที่ต้องการสะท้อนให้เห็นว่า คนส่วนใหญ่ล้วนปรารถนา และภูมิใจที่จะได้ครอบครอง หรือเป็นเจ้าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง *ตอนไฉ่ตัวดัง* เป็นวันที่หนูแหวนกได้เรียนรู้จากตัวดังว่า การหัวเราะ การปรบมือ ความดังจากเสียงนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งความร่าเริงสดใส เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสุข *ตอนดีว่ารู้จักกัน* สิ่งที่หนูแหวนกได้ยินแม่และน้าสนทนากัน และการที่เธอได้สนทนากับมดคันไฟที่แสดงถึงประโยชน์ของการรู้จักกันทำให้เธอเข้าใจว่า “ดีว่ารู้จักกัน” เป็นการช่วยเหลือ พึ่งพากันและกัน เป็นการแสดงออกร่วมกันของสังคมที่ดี

ตอนของฟรี เมื่อหนูแหวนกได้เห็นและได้ยินการโฆษณาขายของที่ระบุว่า มีของแถมฟรีก็อยากได้ แต่เมื่อได้สนทนาได้เห็นการทำงานของผึ้งน้อยจึงทำให้ทราบว่า แท้จริงแล้วของฟรีไม่มี ทุกอย่างที่ได้มาล้วนต้องลงทุนหรือลงแรงอย่างใดอย่างหนึ่งก่อนเสมอ *ตอนกึ่งก็เจ้าระเบียบ* เป็นตอนที่หนูแหวนกไปเก็บเห็ดเมื่อได้สนทนากับกึ่งก็เรื่องความมีระเบียบวินัยจึงทำให้ทราบว่าเรื่องดังกล่าวมีความสำคัญกับชีวิตเพียงไร *ตอนน้อยใจ* เป็นตอนที่หนูแหวนกระแวงและคิดไปว่า พ่อจะรักและสนใจตนเองน้อยกว่านกเขาทำให้เธอไม่ชอบนกเขาที่พ่อนำมาเลี้ยง

ต่อเมื่อเธอได้สนทนากับนภระจิบจึงทำให้ทราบว่า การลดความเป็นเจ้าของใน ทุกสิ่ง ไม่เป็นผู้ติดกังวล การไม่มุ่งผลแพ้-ชนะ ไม่อิจฉาริษยา กัน แต่เป็นผู้ทำให้ ผู้อื่นมีความสุข ย่อมเป็นสุข เมื่อหนูเหวนนำมาปฏิบัติก็ได้รับผลแห่งความสุข เช่นนั้น ตอนหาอาหาร เป็นตอนที่หนูเหวนได้เห็นวงจรชีวิต การตกเป็นเหยื่อใน การบริโภคของธรรมชาติแต่ละสิ่ง ทำให้เธอไม่ปรารถนาที่จะเป็นอาหารของใคร เมื่อเธอได้สนทนากับป่าพลอย ได้ระลึกถึงสิ่งที่หลงตาเคยเทศน์สอนถึงคุณค่าของ การเกิดเป็นมนุษย์ และการกลับคืนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหลังการตายทำให้ เธอคิดได้ว่า ระหว่างมีชีวิตอยู่ควรช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกันอันเป็น “อาหาร” ของมนุษย์ที่สร้างความสุขให้ทุกฝ่าย

ตอนเมล็ดข้าวโพดสีน้ำตาล เป็นตอนที่หนูเหวนได้เรียนรู้ชีวิตจากเมล็ด ข้าวโพดสีน้ำตาลหนึ่งเมล็ดที่รวมอยู่กับเหล่าเมล็ดข้าวโพดสีเหลืองในฝักเดียวกัน ว่า ความแปลกแยก ความแตกต่างของบุคคลอาจเป็นเรื่องน่าเศร้าของผู้หนึ่งที่ ต้องอยู่กับความเหงา แต่ท้ายสุดแล้วความแปลกแยกแตกต่างกันก็เป็นเพียง เปลือกนอกเท่านั้น แท้จริงทุกชีวิตล้วนมีคุณค่าและงดงามในตนเอง ตอนผึ่งน้อย แสนประหยัด เป็นตอนที่หนูเหวนได้ระลึกถึงคำสอนถึงเรื่องการประหยัดและ การอดออมที่หลงตาและพ่อเคยสอน เมื่อได้สนทนากับผึ่งน้อยเกี่ยวกับเรื่อง ดังกล่าวจึงทำให้เธอคิดได้ว่า การประหยัดที่แท้จริงอยู่ที่การประหยัดตัว (รู้จัก พอเพียง) และหากไม่ขยายตัว (สร้างความเจริญทางวัตถุ) มากเกินไป โลกก็ยังคง ธรรมชาติที่สวยงามดังเดิมได้ ตอนแห่นางแมว เป็นตอนที่ชาวบ้านจัดพิธีแห่ นางแมวเพื่อขอให้ฝนตก เมื่อหนูเหวนได้คุยกับเจ้าแต้ม แมวที่ถูกนำไปใช้ในการ ประกอบพิธี ความคิดเห็นที่ทั้งสองฝ่ายแลกเปลี่ยนกัน และปรากฏการณ์ฝนตก หลังทำพิธีซึ่งเกิดจากการทำฝนหลวง สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อเกิดปัญหาหอย่อมมีการ สร้างสรรค์สิ่งแทนเพื่อแก้ไขปัญหามิทางใดทางหนึ่ง และพระมหากษัตริย์คุณ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานให้กับประชาชนเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ ที่ทุกคนควรเคารพเทิดทูนตลอดไป

ตอนปลูกกุหลาบ เป็นตอนที่หนูเหวนดูแลต้นกุหลาบต้นใหม่เป็นพิเศษ จึงทำให้ต้นกุหลาบอื่นๆ คิดว่าเธอไม่สนใจ ช่วงหนึ่งในตอนนี้ได้ชี้ชวนให้เห็นว่า ธรรมชาติมีความหลากหลาย ทุกชีวิตล้วนมีประโยชน์และเกื้อกูลกัน ความรักความ

ผูกพัน ความไม่อิচ্ছาริษยากันย่อมทำให้ชีวิตมีความสุข *ตอนความลับ* เป็นตอนที่หนูแหวนได้สนทนากับความลับ ระหว่างบทสนทนาได้แสดงให้เห็นว่า ความลับไม่มีตัวตน เป็นสิ่งที่ถูกปิดบังไว้ เป็นสิ่งที่ฝังในตนเอง เราสามารถหาคำตอบจากความลับได้ ซึ่งความลับมีทั้งดีและไม่ดี บางครั้งถูกนำมาใช้เพื่ออำนาจอหวนำความลับมาเปรียบกับการเรียนรู้ชีวิตก็กล่าวได้ว่า หากเราสนใจ อยากรู้ เข้าใจในสิ่งใดแล้วอยู่กับสิ่งนั้นนานๆ ก็จะค้นพบความลับเสมอ (ซึ่งก็คือ คำตอบความจริง) *ตอนกระต่ายคาบขน* เป็นตอนที่หนูแหวนได้พบและได้สนทนากับกระต่ายซึ่งมันกำลังตามหาคู่ของตน จึงคิดว่าความรักกับความสุขเป็นสิ่งคู่กัน ชีวิตคู่หรือการครองเรือนจำเป็นต้องมีทั้งความรักและความรับผิดชอบร่วมอยู่ด้วย จึงจะทำให้มีความสุข และ*ตอนสายลมความรัก* เป็นตอนที่หนูแหวนได้สนทนากับสายลมและกบเกี่ยวกับความรัก ทำให้รู้ว่าความรักเป็นสิ่งสวยงาม บอบบาง รักเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ ทำให้คนส่วนมากมีความสุข การมีความรัก ความเชื่อแผ่ให้ผู้อื่นมากเพียงใดย่อมเป็นสิ่งที่ดี

จากเนื้อหาของวรรณกรรมข้างต้น กล่าวได้ว่า “โลกของหนูแหวน” มีการแบ่งเนื้อหาเป็นตอนสั้นๆ แต่ละตอนมุ่งสื่อความคิดเฉพาะประเด็น แต่ยังคงรักษาความกลมกลืน ความมีเอกภาพและสัมพันธ์ภาพของเรื่องที่ดี ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถทำความเข้าใจเรื่องได้ง่าย ซึ่งนอกจากมีเนื้อหาที่สนุกสนาน เพลิดเพลิน บวกกับความน่ารักสดใสของตัวละครเอก “หนูแหวน” ความมีชีวิตชีวาของบรรดาตัวละครอื่นๆ ที่โลดแล่นในวรรณกรรมเรื่องนี้ การสอดแทรกและแฝงความรู้ ข้อคิดที่ผู้อ่านจะได้ศึกษาเชื่อมโยง เรียนรู้ชีวิต ธรรมชาติ สังคม แง่คิด ฯลฯ รวมไปถึงโลกทัศน์ที่ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดไว้หลากหลายมุมมองผ่านตัวบทและองค์ประกอบเรื่องอย่างลงตัวอีกด้วย และแม้วรรณกรรมเรื่องนี้จะเขียนขึ้นเมื่อ 20-30 ปีที่ผ่านมา แต่ก็มิได้ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้ล้าสมัยแต่อย่างใด ตรงกันข้ามยังคงความร่วมสมัย กระตุ้นเตือนให้ทุกคนที่กำลังอยู่ในสังคมอันเต็มไปด้วยความเจริญทางวัตถุ เทคโนโลยี แต่ทิ้งห่างจากธรรมชาติมากขึ้นทุกขณะ รวมถึงท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากความเจริญและอิทธิพลจากต่างชาติ ซึ่งบางอย่างส่งผลกระทบต่อสังคมไทยมากกว่าจะเป็นผลดี ให้ได้ตระหนักและย้อนกลับมาทบทวนคุณค่าความเป็นไทย

วิถีไทยในแบบไทยที่ผูกพันกับธรรมชาติ มีความเรียบง่ายและมีความสุขอย่างแท้จริง

เมื่อกล่าวถึงโลกทัศน์ที่ถ่ายทอดสู่เด็กและเยาวชนใน “โลกของหนูเหวน” ทั้งโลกทัศน์ หรือทฤษฎีที่มีต่อชีวิต ธรรมชาติ สังคม และหลักธรรม มีลักษณะที่น่าสนใจ คือ ทุกทฤษฎีมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอด ปลุกฝังเด็กและเยาวชนให้มีมุมมองต่อชีวิต ทั้งหลักการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติตน รวมไปถึงหลักคิดที่อยู่บนฐานของความถูกต้องดีงาม มีมุมมองต่อธรรมชาติที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าใจธรรมชาติ รักธรรมชาติ และเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติอย่างสมดุล มีมุมมองต่อสังคมที่เป็นมิตร ห่วงห้อมให้เด็กและเยาวชนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ขณะเดียวกันก็สะท้อนความเป็นไปของสังคมบางประการให้ได้ถูกคิดที่สำคัญในแง่หลักธรรมะได้ชี้ชวนให้พิจารณาถึงความเป็นจริงของชีวิต สรรพสิ่งและกฎธรรมชาติตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาได้อย่างน่าประทับใจ ซึ่งทฤษฎีเหล่านี้ผู้ประพันธ์ปรารถนาจะทำให้เด็กและเยาวชนได้สัมผัส เรียนรู้ พิจารณาและมีมุมมองต่อสรรพสิ่งในทางสร้างสรรค์ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งรายละเอียดของโลกทัศน์ที่ถ่ายทอดในวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเรื่องนี้จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษา ดังจะได้กล่าวต่อไป

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับชีวิต

ตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า ชีวิตก่อเกิดขึ้นประกอบด้วยรูปและนาม หรือที่เรียกว่า “ขันธ์ห้า” รูปเกิดจากการรวมตัวของธาตุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ ไฟ ลม นาม ได้แก่ เวทนา คือ ความรู้สึกสุขทุกข์ สัญญา คือ การจำได้หมายรู้ สังขาร คือ การปรุงแต่งหรือความคิด และวิญญาณ คือ ความรู้สึก ชีวิตโดยทั่วไปมีธรรมชาติที่เหมือนกันคือย่อมมีการเปลี่ยนแปลง มีทั้งความสุขและความทุกข์ ซึ่งแน่นอนว่าทุกชีวิตล้วนปรารถนาความสุขและพยายามหลีกเลี่ยงหนีจากความทุกข์ การเข้าใจชีวิตว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ รู้จักตระหนักว่าชีวิตย่อมต้องสัมพันธ์กับสิ่งอื่นไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ บุคคล วัตถุที่จำเป็นต้องให้เป็นไปอย่างสมดุล รวมถึงการให้ความสำคัญกับการกระทำว่าย่อมมีผลทำให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปรกติสุข หรือจะนำความทุกข์มาสู่ตน

และผู้อื่นได้ เมื่อรู้จักพิจารณาเช่นนี้ย่อมไม่ประมาทในชีวิต สามารถครองตน พัฒนานาไปสู่เป้าหมายสูงสุดต่อไป

“โลกของหนูแหวน” ได้ถ่ายทอดวรรณคดีเกี่ยวกับชีวิตไว้ 2 ด้าน คือ หลักการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้องดีงาม และหลักการคิด อันเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้ชีวิตเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์หรือทำลาย โดยวรรณคดีดังกล่าวมีคุณค่าและมีรายละเอียดที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเข้าใจชีวิต สามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติได้

1.1 หลักการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติตน

หลักการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติตนที่กล่าวถึงในเรื่องได้ให้ความสำคัญตั้งแต่พื้นฐานของชีวิต คือ การรู้จักตนเอง การมีสติ การมีมุมมองต่อชีวิตในเชิงบวก ไปจนถึงการมีอุปนิสัย การกระทำที่เรียกว่า “ความดี” สังคมไว้เป็นแนวทาง การประพฤติปฏิบัติตน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 การรู้จักตนเอง

การรู้จักตนเองที่กล่าวถึงใน “โลกของหนูแหวน” คือ การให้เด็ก รู้จักสำรวจ เรียนรู้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองตั้งแต่เรื่องพื้นฐานว่าตนเป็นใคร มีลักษณะอุปนิสัย มีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร โดยเน้นให้เห็นว่าการรู้จักตนเองเป็นสิ่งจำเป็น เพราะความรู้นี้นำไปสู่ความเข้าใจชีวิต กล่าวคือ การรู้จักและเข้าใจตนเองนำไปสู่การรู้จักและเข้าใจผู้อื่น การแสดงวรรณคดีให้เด็กและเยาวชนหันกลับมาสำรวจตนเอง ทำความรู้จักตนเองนี้ได้เสนอผ่านความเห็น พฤติกรรมของ หนูแหวนและสิ่งที่แวดล้อมเธอ เช่น

...บางทีเธอได้พบกิ้งกือตัวแดงๆ มีขายาวเยี้ย เวลาเดินขาเหมือนลูกคลื่น “ไอ้ทำไม เธอมีขามากนักเล่า” หนูแหวนอุทาน กิ้งกือไม่ตอบ หนูแหวนถามไปว่า “เธอมีขา กี่ขานะ” กิ้งกือก็ตอบไม่ได้อีก มันไม่เคยนับขาของมันเลยว่ามีอยู่เท่าใด มันรู้สึก อายเหมือนกันที่มันไม่รู้จักตนเอง คนอื่นมาถามเกี่ยวกับตัวของมันแท้ๆ ยังตอบ ไม่ได้ “การไม่รู้จักตนเองคงเป็นของน่าอายมาก” หนูแหวนรำพึง “ถ้าเช่นนั้นเราจำเป็นต้องรู้จักตนเองไว้” (ศราวณ, 2549 : 17)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า หากตนไม่รู้จักตน ย่อมยากที่จะให้ผู้อื่นคาดเดา รู้จักหรือเข้าใจตน การกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนรู้จักตนเองเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิต หากตนรู้จักตนดีในทุกด้านย่อมไม่ยากนักที่บุคคลนั้นจะเข้าใจชีวิตและดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

1.1.2 การมีสติสัมปชัญญะ

การมีสติ คือ การระลึกได้ การรู้ตัว สัมปชัญญะ คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ สติสัมปชัญญะสำคัญมากในชีวิต เพราะหากบุคคลขาดสติย่อมทำให้ดำเนินชีวิตผิดพลาดได้ง่าย การมีสติที่กล่าวถึงในโลกของหนูเหวน เป็นการชี้ให้เห็นว่าแม้เด็กอาจยังไม่เข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของการมีสติมากนัก แต่เป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องปลูกฝังให้มีขึ้นในเด็กและเยาวชน เพราะเป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องประกอบและพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพได้ ความตอนหนึ่งได้ถ่ายทอดเรื่องนี้ไว้ว่า

...หลวงตาที่วัดเทศน์บ่อยๆ ว่า คนเราทำอะไรต้องมีความยั้งคิด มีสติสัมปชัญญะ หนูเหวนไม่รู้เลยว่าสติสัมปชัญญะนี้มีความสำคัญอย่างไร จึงจำเป็นต้องมีมันไว้ก่อนที่จะทำอะไร พ่อเองก็เตือนหนูเหวนอยู่เนืองๆ ว่า “เหวนเอ๊ย จะทำอะไรก็อย่าโมโห หุนหันนัก เอ็มมันโทโสร้าย” หนูเหวนเองบางครั้งก็นึกผิดที่ชอบทำอะไรตามใจ เช่น กระเทียมทำประทศพ่อยอยู่เหมือนกัน เธอจึงบอกตัวเองว่าต่อไปจะต้องคิดอะไรก่อนทำ ไม่รู้ว่าเธอพยายามปฏิบัติตามความเชื่อนี้อย่างเคร่งครัด... (ศราวณ, 2549 : 112)

กล่าวได้ว่าการมีสติสัมปชัญญะที่กล่าวถึงในเรื่องนี้ได้เน้นให้เด็กและเยาวชนมีสติและปัญญาในการคิด รู้จักใช้ปัญญาขบคิดและพิจารณาสิ่งต่างๆ จนเกิดความรู้ที่ถูกต้อง มีสติยับยั้งชั่งใจการกระทำของตน จึงเป็นสิ่งประเสริฐ สติสัมปชัญญะมีคุณประโยชน์ต่อชีวิตมาก ควรที่จะได้ฝึกฝนตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อให้เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์

1.1.3 การสร้างศรัทธาและการมีความเข้มแข็งในชีวิต

โลกของหนูเหวนได้ถ่ายทอดให้เด็กและเยาวชนตระหนักว่าชีวิตย่อมมีสุขมีทุกข์ มีสมหวังมีผิดหวัง ซึ่งเป็นธรรมดาของชีวิต หลักสำคัญในการใช้ชีวิตก็คือ การมีศรัทธาและการมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำเนินชีวิต ซึ่งสิ่งนี้จำเป็น

ต้องสร้างและสั่งสมทุกช่วงวัยแห่งชีวิต เริ่มตั้งแต่เรื่องเล็กๆ ที่เกิดขึ้นในเยาว์วัย ซึ่งสำหรับเด็กเรื่องนั้นอาจยิ่งใหญ่มากสำหรับตน ดังเช่นที่หนูแหวนต้องเผชิญเมื่อครั้งเล่นแข่งเรือใบไม้กับเพื่อนๆ ที่พายุนั้นทำให้เรือล่ม เธอเสียใจมากถึงกับโทษฟ้าว่าไม่ปรานีตน บ้าพลอยจึงได้กล่าวว่า

...“จู้ จู้” บ้าพลอยทำเสียงดู โอบหนูแหวนไว้ ชี้ไปที่ท้องทุ่งข้างหน้า พูดด้วยเสียงเอจรีเอจจว่า “เจ้าดูนี่สิ ฟ้าให้สิ่งมีประโยชน์มา ให้ท้องฟ้าที่อุดมใช้นานากินให้ล่าคล่องที่คลาลล่าด้วยปลา แต่ว่าบางที่ฟ้าก็พาดฝนลงมาทำลาย บางที่ก็บันดาลให้น้ำท่วม เพื่อจะดูว่าคนเรามีศรัทธาในชีวิตและมีความแข็งแกร่งที่จะอยู่ต่อไปหรือไม่” หนูแหวนนั่งคิดอยู่นาน ที่สุดท้ายก็พูดขึ้นว่า “ถ้าอย่างนั้นเวลาแม่ตีหนู แม่คงอยากให้หนูมีศรัทธาในชีวิตใช่ไหมจะป้า”... (ศราว, 2549 : 25)

ทหรศนดังกล่าวกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งที่จะก้าวผ่านอุปสรรค ความทุกข์ ความผิดหวังจากสิ่งที่ตนปรารถนา ได้แสดงให้เห็นถึงการมีมุมมองในเชิงบวก ด้วยการพิจารณาให้เห็นถึงคุณค่าและธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ ที่เกี่ยวข้อง กับชีวิตตามความเป็นจริง โดยย้ำให้ตระหนักว่าสิ่งที่เกิดขึ้นหรือต้องเผชิญเป็นการทดสอบความศรัทธาและความเข้มแข็งในชีวิต

1.1.4 การมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ

ในโลกของหนูแหวนได้กล่าวถึงความมีระเบียบวินัย คือ การมีแบบแผน แนวปฏิบัติที่เป็นระบบระเบียบ และความรับผิดชอบ คือ ลักษณะที่แสดงถึงความตั้งใจ เอาใจใส่ต่อหน้าที่ที่ตนทำหรือได้รับมอบหมายให้บรรลุผลไว้ โดยได้แสดงให้เห็นว่าการมีระเบียบวินัยเป็นเรื่องที่สำคัญมากทั้งในระดับบุคคลและสังคม เพราะระเบียบวินัยทำให้ชีวิตมีความสุข ประสพกับความราบรื่นต่างจากความไม่มีระเบียบวินัยที่อาจนำพาความยุ่งยากหรือปัญหามาสู่ตนเองและผู้อื่น ดังความในบทสนทนาระหว่างหนูแหวนและกั้งก๊อว่า

...“ไม่ได้ เธอต้องหัดมีระเบียบ ถ้าเธอไม่มีระเบียบ เธอก็ทำอะไรไม่ได้สิ” กั้งก๊อ ย้ำและยกตัวอย่างว่า “อย่างตัวฉันนี่มีสมาธิมากถ้าเดินไม่มีระเบียบ ก็สะดุดขาตัวเอง”... กั้งก๊อยิ้มอย่างพอใจ พูดขึ้นว่า “เมื่อเธอโตขึ้น เธอจะรู้ว่าความมีระเบียบมีความหมายมากกว่าที่เธอพูดเมื่อสักครู่นี้” หนูแหวนชะงัก หันกลับมาถามว่า “เป็นอย่างไรเล่า” กั้งก๊อ

พูดขึ้นว่า “เธอเห็นชาฉันไหม มันมีมากมาย ถ้าไม่ระวังมันก็จะเตะกัน แล้วก็เดินไม่ได้ ถ้าหากพวกเธออยู่ด้วยกันหลายคน แล้วไม่มีระเบียบ เธอก็จะขัดกัน แล้วทำอะไรไม่ได้” “ฉันไม่ค่อยเข้าใจหรอกจ๊ะ” หนูเหวนยอมรับ “ที่บ้านฉันมีไม่กี่คน บางทีพ่อกับแม่ก็ทะเลาะกัน ฉันไม่รู้ว่ามีใครไม่มีระเบียบ แต่ฉันคิดว่าคงเป็นอย่างเธอว่า เวลาทะเลาะกัน บ้านก็ไม่ค่อยเป็นระเบียบ แล้วก็ไม่น่าอยู่ด้วย “นั่นแหละ” ก็คือเจ้าระเบียบรับพูดขึ้น “การเป็นระเบียบทำให้น่าอยู่ด้วย”... (ศราว, 2549: 77-78)

ส่วนเรื่องความรับผิดชอบได้พยายามแสดงให้เห็นว่า ทุกชีวิตล้วนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ และต้องทำหน้าที่นั้นๆ ด้วยความตั้งใจ อดทนและไม่เห็นแก่ความยากลำบากหรือความเหน็ดเหนื่อย ตรงกันข้ามกลับเป็นสิ่งที่ควรภาคภูมิใจเมื่อได้ทำหน้าที่ได้รับรับผิดชอบแล้วอย่างเต็มกำลัง โดยได้ยกคำพูดของผีเสื้อที่พยายามอธิบายให้หนูเหวนเข้าใจในหน้าที่และความรับผิดชอบที่ทุกชีวิตต้องมีความว่า

...“เธอจะหลีกเลี่ยงงานไม่ได้ดอก ชีวิตทุกชีวิตล้วนมีความยากลำบาก ถ้าเธอหลีกเลี่ยงงาน เธอจะพบกับความยากลำบากนับไม่ถ้วน แต่ถ้าเธอทำงานแล้ว เธอจะพบความยากลำบากแต่ในงานที่เธอทำเท่านั้น...” “แล้วอีกอย่างหนึ่งอะไรจ๊ะ” หนูเหวนยังติดใจ “อีกอย่างหนึ่งการทำงานตามหน้าที่จะทำให้เราภาคภูมิใจที่มีชีวิตนี้มา”... (ศราว, 2549 : 36-37)

กล่าวได้ว่าเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย ในโลกของหนูเหวนได้แสดงทรรศนะให้เด็กและเยาวชนเห็นความสำคัญ เห็นประโยชน์ของความมีระเบียบวินัยว่าจะส่งผลดีต่อชีวิตอย่างไร ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงผลเสียของความไม่มีระเบียบวินัยว่าจะส่งผลกระทบต่อชีวิตของตนเองและผู้อื่น สำหรับเรื่องความรับผิดชอบได้ชี้ให้เห็นว่าทุกชีวิตย่อมมีภารกิจหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบแตกต่างกันออกไป ซึ่งควรมีความรับผิดชอบและภาคภูมิใจในหน้าที่นั้นๆ

1.1.5 การรู้จักประหยัดอดออมและมีความพอเพียง

การประหยัดอดออมเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า สามารถเก็บออมทรัพย์ไว้ใช้จ่ายเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงทั้งในปัจจุบันและในอนาคตได้

เป็นอย่างดี ความพอเพียงเป็นการรู้จักพอประมาณ มีเหตุผล มีความรอบคอบ ในการดำเนินการ ดำเนินชีวิต ทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์กัน การอดออมเป็น หลักการสำคัญของความพอเพียง ในโลกของหนูแหวน ได้แสดงทรรศนะให้เด็ก และเยาวชนรู้จักประหยัดอดออมและมีความพอเพียงในการดำเนินชีวิต ทั้งในแง่ของการเก็บออมทรัพย์ การใช้พลังงานอย่างประหยัด และการใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่ (แม้จะมีอยู่เองโดยธรรมชาติ)อย่างประหยัดและคุ้มค่าที่สุด ทั้งนี้เพราะ จะช่วยรักษาสมดุลของทรัพยากรที่มีอยู่ในโลกอย่างจำกัดให้เพียงพอกับทุกชีวิตต่อไป ทรรศนะดังกล่าวได้ถ่ายทอดผ่านความคิดความเข้าใจของหนูแหวนที่ได้รับ การปลูกฝังจากผู้ใหญ่ และการสนทนาระหว่างหนูแหวนกับผึ้ง ดังความว่า

...“คนเรามันต้องรู้จักอดออม” หลวงตาเคยเทศน์ที่วัด หนูแหวนเข้าใจแล้วว่า การอดออมก็หมายถึงการเอากบใส่ช่องเก็บไว้กินนานๆ ถ้าหากว่าจับได้มากๆ มีอะไร แล้วอย่าเพิ่งรีบกินให้หมด หนูแหวนเคยคิดเหมือนกันว่า คนที่มีเงินแต่ไม่เก็บไว้ เอาไป เล่นการพนันอย่างตีไก่ ก็นับว่าไม่รู้จักประหยัดอดออมเหมือนกัน...ต่อมาหนูแหวน ก็รู้จักเรื่องประหยัด หนูแหวนได้ยินพ่อหนูต้มพูดว่าต้องประหยัดน้ำมัน ประหยัด ก็แปลว่ามีอะไรแล้วให้ใช้น้อยๆ ที่บ้านหนูแหวนก็ประหยัดน้ำมันก็าดเหมือนกัน เพราะพ่อบอกว่าน้ำมันแพงขึ้นทุกที...หนูแหวนก็ลงมองตนเองก็เห็นว่าตัวเล็กนิด แล้ว แล้วพูดขึ้นว่า “ฉันคิดว่าฉันจะประหยัดแค่เรื่องกินกับเท่านั้น นี่เธอจะให้ฉันต้อง ประหยัดโลกนี้ด้วยหรือ” “ก็คงต้องอย่างนั้นมั้ง ถ้าเธออยากจะทำโลกนี้ไว้ใช้จนถึง รุ่นลูกรุ่นหลานของเธอ...” (ศราวก, 2549 : 100, 102)

ในโลกของหนูแหวน(วัยชน) ตอนตะเกียงวิเศษ การที่หนูแหวน ได้พบกับยักษ์ แล้วยักษ์นั้นได้พยายามเสนอที่จะเนรมิตสิ่งต่างๆ ให้หนูแหวน ไม่ว่าจะเป็นเพชรพลอย ซึ่งหนูแหวนก็ปฏิเสธว่าตนเองมีสร้อยที่ทำจากกำนบัวหลวง อยู่แล้ว เมื่อยักษ์จะเนรมิตควายให้หลายๆ ตัว หนูแหวนก็ตอบว่าตนมีควายอยู่ แล้ว 2 ตัวซึ่งก็ลำบากในการเลี้ยงอยู่แล้วจึงไม่ต้องการเพิ่ม ครั้นยักษ์จะเนรมิตอาหารให้ หนูแหวนก็ตอบว่าตนมีแม่ทำอาหารให้รับประทานอยู่แล้ว ทั้งหมดล้วนสะท้อนให้เห็นอุปนิสัย คุณลักษณะการรู้จักพอเพียง ซึ่งเรื่องความพอเพียงนี้ ยังได้สะท้อนทรรศนะให้เห็นว่า ชีวิตในชนบทรู้จักและพอใจในความเป็นอยู่ของ ตนมากกว่า ต่างจากชีวิตในเมืองที่ส่วนหนึ่งปรารถนาสิ่งที่เกิดความพอเพียง และ

การที่ในเมืองสามารถสร้างสรรค์สิ่งตอบสนองความต้องการได้เช่นนั้นส่วนหนึ่งก็เกิดจากความสมบูรณ์พร้อมของชนบทนั่นเอง กล่าวคือ ในชนบทส่วนใหญ่จะเป็นสังคมการเกษตรที่เพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร โดยเฉพาะข้าว พืชผัก ซึ่งนอกจากจะปลูกเพื่อเลี้ยงตนเองแล้ว ในภาคการเกษตรขนาดใหญ่เกษตรกรยังผลิตและส่งต่อผลผลิตเหล่านี้เข้าสู่ระบบการตลาดและสังคมที่กว้างขึ้น ทำให้ทุกชีวิตโดยเฉพาะผู้คนในสังคมเมืองมีเครื่องบริโภคที่สะดวกในการดำเนินชีวิตต่อไป สังคมชนบทจึงเป็นรากฐานสำคัญที่มีส่วนส่งเสริมสังคมเมืองดังที่กล่าวมา ยิ่งหากทั้งสังคมชนบทและสังคมเมืองมีความสมบูรณ์ในตนเองก็จะยิ่งเกื้อกูลสนับสนุนให้สังคมโดยรวมมีความสุขและเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง

ดังนั้นเรื่องการประหยัดอดออม การรู้จักความพอเพียงที่สะท้อนผ่าน “โลกของหนูเหวน” จึงเป็นการชี้ให้เด็กและเยาวชนเข้าใจถึงความหมายเห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของการประหยัดอดออมทรัพย์สินและทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงรู้จักมีความพอเพียง รู้จักประมาณในชีวิต เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและมีความสุขที่แท้จริง

นอกจากทฤษฎะเกี่ยวกับชีวิตตามที่กล่าวมา ในโลกของหนูเหวนยังได้สอดแทรกเรื่องการเป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณ อันเป็นคุณสมบัติของคนดีและเป็นมงคลในชีวิตของผู้ที่มีคุณสมบัติข้อนี้รวมอยู่กับทฤษฎะอื่นๆ ในลักษณะว่าการรู้คุณที่ผู้อื่นมีต่อตน รวมถึงการรู้คุณสิ่งมีคุณที่มีส่วนเกื้อกูลชีวิต ความกตัญญูเป็นมงคลชีวิตอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องหมายของคนดี ในโลกของหนูเหวนได้กระตุ้นให้เด็กและเยาวชนมีความกตัญญูรู้คุณและตอบแทนคุณของบิดามารดาที่อบรมเลี้ยงดูตนเองมา ทั้งยังได้เน้นย้ำให้มีความกตัญญูรู้คุณของทุกสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นสรรพสัตว์ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบตัว สิ่งของ รวมถึงคุณความดีทั้งปวง เพราะทุกสิ่งล้วนเป็นปัจจัยเกื้อกูลที่ทำให้ชีวิตมีความสุขและสมบูรณ์ได้ การรู้คุณสิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถแสดงออกด้วยการไม่เบียดเบียนกัน รักษา ห่วงแหน ถ้อยทีถ้อยอาศัยและประพฤติปฏิบัติตนต่อสิ่งมีคุณทั้งหลายด้วยความเป็นมิตรและเคารพ ความกตัญญูรู้คุณที่ปรากฏในเรื่องทั้งหมดจึงเป็นการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้คุณค่าของทุกชีวิต ทุกสรรพสิ่งที่แวดล้อมและหล่อหลอมตนเอง

1.2 หลักการคิด

กระบวนการคิดเป็นคุณสมบัติภายในที่สำคัญ เกิดขึ้นมาพร้อมกับชีวิต และดำเนินไปจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต มุมมองความคิดของแต่ละบุคคล มีปัจจัยด้านการเลี้ยงดู สภาพแวดล้อม ประสบการณ์การเรียนรู้เป็นตัวหล่อหลอมความคิด ซึ่งความคิดสะท้อนให้เห็นความเป็นตัวตนของบุคคล ผู้ที่สามารถคิดด้วยเหตุผล คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างเป็นระบบ สามารถแยกแยะถูกผิดดีชั่วจนนำไปสู่พฤติกรรมหรือการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสม ย่อมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข ในโลกของหนูแวนได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการคิดไว้มาก แต่ละความคิดกระตุ้นให้คิดอย่างมีเหตุผล คิดอย่างสร้างสรรค์ รู้จักปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดจนนำไปสู่ความรู้ในเรื่องนั้นอย่างชัดเจน ทรรศนะดังกล่าวจำแนกได้ดังนี้

1.2.1 การคิดที่ทำให้ชีวิตมีความสุข

ในเรื่องโลกของหนูแวนได้แสดงทรรศนะไว้ว่า การมองหรือการคิดที่มีเหตุผล การพิจารณาสิ่งต่างๆ ให้เป็นธรรมดานั้น ย่อมนำความสุขมาให้ โดยมองว่าชีวิตย่อมมีทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี มีทั้งสิ่งที่น่าพึงพอใจและไม่น่าพึงพอใจ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นธรรมดาของชีวิต เมื่อคิดเช่นนี้ได้ย่อมปล่อยวางและเป็นสุข ขณะเดียวกันก็ได้แสดงให้เห็นว่า การไม่เป็นผู้ที่วิตกกังวลหรือคิดมากย่อมนำความสุขสงบมาสู่ตนเช่นกัน ดังเช่นในตอนน้อยใจ การที่หนูแวนวิตกกังวลไปเองว่าพ่อจะรักและสนใจนงเขาที่เลี้ยงไว้มากกว่าตนจึงทำให้เป็นทุกข์และมีอคติกับนงเขา แต่เมื่อหนูแวนได้พูดคุยกับนงกระจีบถึงปัญหาของตน ทำให้เธอได้ครุ่นคิดลดความต้องการของตนลงและยอมปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดใหม่ ทำให้เธอรู้ว่าแท้จริงแล้ว พ่อยังรักเธอเหมือนเดิมมิได้เป็นอย่างที่เธอวิตกกังวลไปเองแม้แต่บ่อย

สำหรับการปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดในเชิงบวกนี้ได้สะท้อนไว้มากในเรื่อง โดยได้ชี้ให้เด็กและเยาวชนเห็นว่า การเป็นผู้รู้จักปรับเปลี่ยนมุมมองความคิดต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นให้เป็นพลัง หรือมองเป็นเรื่องปกติของชีวิตย่อมทำให้มีความสุขและมีความเข้มแข็งในชีวิต ดังเช่นในตอนแข่งเรือที่แสดงให้เห็นว่า การปรับเปลี่ยนมุมมองจากสิ่งที่ทำให้เป็นอุปสรรคในการเล่น คือ พายุฝนที่ทำให้เล่นแข่งเรือต่อไปอีกไม่ได้มาเป็นการเข้าใจในกฎธรรมชาติ ทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจในชีวิต

การคิดที่ทำให้ชีวิตมีความสุขอีกอย่างหนึ่งที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ก็คือ การไม่เป็นผู้คิดพิจารณาเบียดเบียนผู้อื่น เพราะเป็นสิ่งไม่ดี ทำให้จิตใจเศร้าหมองและบางครั้งนำไปสู่การกระทำที่รุนแรง สร้างความเดือดร้อนให้กับทุกฝ่าย เหมือนในตอนปลุกกุหลาบ ที่ได้ใช้ความคิด พฤติกรรมของต้นกุหลาบมาถ่ายทอดให้เห็นพรรณษะดังกล่าวอย่างชัดเจน ซึ่งนอกจากจะชี้ให้เห็นผลเสียของการคิดเช่นนั้นแล้ว ยังได้เสนอมุมมองให้เด็กและเยาวชนรู้จักคุณค่าของการไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยให้ตระหนักในคุณค่า ประโยชน์ของสิ่งต่างๆ ที่เกื้อกูลกันจนทำให้เกิดความสมดุลของชีวิตว่า

... “ฉันนะอุตสาห์เติบโตออกดอกสวยๆ ให้เธอชม” ต้นกุหลาบดอกสีชมพูอมเหลืองพูดต่อว่า “แต่เธอก็ไปสนใจต้นกุหลาบใหม่” “ฉันก็สนใจพวกเธอเหมือนกัน” หนูเหวนพูดตอบ “ไม่หรอก” ต้นกุหลาบดอกสีชมพูพูด “ถ้าต้นกุหลาบใหม่ออกดอกสวย เธอก็อาจจะถอนพวกเราทิ้ง แล้วพวกเราก็หมดความหมายไปจริงๆ...” “เอาอย่างนี้ดีกว่า” หนูเหวนดัดบท “เธอควรจะคิดอะไรให้กว้างออกไป ในโลกนี้ไม่ได้มีแต่ฉันกับต้นกุหลาบใหม่เท่านั้น ยังมีผึ้ง แสงแดดและสายลม พวกเธออาจจะเผลอไปเล่นกับลม และก็ทำอะไรอย่างอื่นได้อีกตั้งเยอะที่ทำให้เธอรู้สึกว่ามีความหมาย เธอลองทำดูสิ” หนูเหวนพูดทิ้งให้คิดแล้วก็เดินกลับไป “ขอบใจเธอมากจ๊ะ” ต้นกุหลาบดอกสีชมพูพูด “จริงอย่างที่เธอว่า ในโลกนี้ไม่ได้มีแต่เธอกับต้นกุหลาบใหม่เท่านั้น ยังมีผึ้งที่มาทุกใช้ฉัน มีน้ำค้างที่มาหาฉันในยามค่ำคืน และจากไปในตอนเช้า และบางทีฉันก็ออกดอกที่สวยงามที่สุดให้แก่ผีเสื้อลายแสดสลัปดาห์...” (ศราว, 2549 : 114-115)

กล่าวได้ว่าในโลกของหนูเหวนได้แสดงพรรณษะเกี่ยวกับการคิดที่จะทำให้ชีวิตเป็นสุขว่า ต้องคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างรอบคอบตามความเป็นจริง เข้าใจกฎธรรมชาติ ไม่เป็นผู้ตักท้วงหรือคิดมากเกินไป เหตุ ฝึกเป็นผู้มองโลกในแง่ดีมีพรรณษะในเชิงบวก และไม่ใช่ผู้คิดพิจารณาผู้อื่น

1.2.2 การคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ

โลกของหนูเหวนได้เสนอพรรณษะเกี่ยวกับการคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ ว่า การพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ไม่ควรตัดสินอะไรเพียงเพราะเห็นหรือได้สัมผัสรูปแบบภายนอก แต่ควรพิจารณาให้เห็นถึง

ผลดีผลเสีย ข้อดีข้อด้อยด้วยคุณสมบัติและคุณค่าภายใน เหมือนในตอนหนามกุหลาบ หนูแหวนได้คิดทบทวนพิจารณาว่า การที่ตนเห็นว่าคางคกมีรูปลักษณะอาการที่น่ารังเกียจจึงไม่รู้สึกรัก แต่เห็นความสวยงามของดอกกุหลาบว่าเป็นสิ่งน่ารัก น่าปรารถนา เมื่อถูกหนามกุหลาบบาดมือบวกกับคำพูดของดอกกุหลาบจึงทำให้ได้กลับมาพิจารณาว่าไม่ควรตัดสินสิ่งใดเพียงรูปลักษณ์ภายนอกที่เห็นเท่านั้น ดังความว่า

...หนูแหวนพูดด้วยความโกรธว่า “เธอไม่น่ารักเลย” ดอกกุหลาบตอบว่า “ฉันไม่รู้ เป็นความผิดของเธอนเอง” หนูแหวนได้ยินแล้วรู้สึกเสียใจมากที่ไปหลงความสวยงามนอกของดอกกุหลาบ คิดแล้วก็นึกถึงเจ้าคางคก หนูแหวนไม่แน่ใจดอกว่าจริงๆ แล้วคางคกเป็นอย่างไร แต่เธอก็คิดว่าความน่ารักหรือความน่าเกลียดนั้นไม่ได้อยู่เพียงผิวเปลือกนอก กว่าหนูแหวนจะสรุปอย่างนี้ได้เธอก็ต้องเสียเลือดไปหลายหยด...(ศราวก, 2549 : 15)

ประเด็นการคิดตัดสินความสามารถของบุคคล ในเรื่องสะท้อนให้เห็นว่า การตัดสินความสามารถของบุคคลไม่ได้อยู่ที่ว่าบุคคลนั้นมีชัยชนะเหนือผู้อื่นเท่านั้น แต่ควรพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าวสามารถทำให้ผู้อื่นมีความสุขได้หรือไม่ ดังความที่ผกบ่งกล่าวกับหนูแหวนว่า “หนูแหวนจะคนเก่งนะ ไม่ได้อยู่ที่เอาชนะใครต่อใครได้ แต่อยู่ที่สามารถทำให้ผู้อื่นมีความสุขหรือเปล่า” (ศราวก, 2549 : 19) นั้นแสดงให้เห็นว่า การคิดตัดสินใจขึ้นชมความสามารถของใคร มิได้มองเพียงสิ่งที่บุคคลนั้นทำสำเร็จเท่านั้น หากแต่ต้องพิจารณาว่าความเก่งนั้นต้องมีความดีก่อเกิดประโยชน์และคุณค่าต่อชีวิตผู้อื่นควบคู่ด้วยเสมอ

ขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้คิดพิจารณาว่าไม่มีสิ่งใดได้มาเปล่าทุกอย่างล้วนต้องลงทุนลงแรงอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ การปรารถนาความดีต่อการลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ดีโดยไม่หวังผลตอบแทนย่อมนำความสุขเป็นผลตอบแทนมาให้ ดังเช่นในเรื่องของฟรี เหตุการณ์ที่หนูแหวนพบ การกระทำของผึ้ง และบทสนทนาระหว่างหนูแหวนกับผึ้งทำให้เธอมีความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับของฟรีและการได้สิ่งใดมาครอบครองแบบได้มาเปล่าๆ นั้นไม่มี ดังความว่า

... “นี่ใจจีของพรี จันพาเธอมาดูค้ำน้ำหวานพรีๆ เธอชอบไหม”... “แต่จันไม่รู้ว่าเป็นของพรีหรือเปล่า เพราะว่าเธอก็ตองลงแรงพาจันมาที่นี้ ของทุกๆ อย่างก็ตองลงแรงทำทั้งนั้น ไม่มีของพรีหรอกจ๊ะ” “คงเป็นอย่างเธอว่ามั่ง” หนูเหวนพูดอย่างครุ่นคิด “ของพรีจะเกิดขึ้นก็เมื่อมีการกระทำอะไรพรีๆ โดยมีได้รับผลตอบแทน” หนูเหวนเดินกลับบ้านตั้งใจจะทำงานบ้านต่อ หัวใจปลอดโปร่ง เธอคิดว่าต่อไปคงจะไม่ติดใจเรื่องของพรีอีก เพราะว่าไม่มีสิ่งอื่นที่ดีกว่า คือ ตั้งใจดีต่อกัน เมื่อมีความตั้งใจดีต่อกันจึงจะสามารถมีของพรีได้จริงๆ... (ศราวก, 2549 : 72-73)

กล่าวได้ว่าการพิจารณาสิ่งต่างๆ นั้นเห็นว่ต้องรู้จักคิด พิจารณาให้รอบคอบก่อนตัดสินใจอย่างเป็นกลาง โดยเฉพาะการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งควรมองให้เห็นถึงคุณค่า ประโยชน์ของสิ่งนั้นอย่างแท้จริง แม้แต่การคิดที่จะให้ได้สิ่งที่ดีปรารถนามาครอบครองก็ต้องใช้ปัญญาควบคู่ด้วยว่าทุกสิ่งล้วนมีเหตุและปัจจัยต้องลงมือปฏิบัติ หรือลงทุนลงแรงก่อนเสมอจึงจะสนใจปรารถนา

1.2.3 การคิดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

ในเรื่องโลกของหนูเหวนนอกจากจะกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้ความคิด จินตนาการของตนในแง่มุมมองต่างๆ เพื่อเรียนรู้ทำความเข้าใจชีวิตแล้ว การชี้ให้เห็นความสำคัญของการคิดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจก็เป็นอีกหนึ่งความคิดที่ทำให้เกิดแรงผลักดันให้สามารถทำบางอย่างตามที่ตั้งใจไว้ต่อไป โดยได้เสนอพรรณนาไว้ว่า มนุษย์ปรารถนาที่จะเป็น ที่จะทำสิ่งนั้นสิ่งนั้นเป็นจำนวนมาก บางคนอาจอยากเป็นในสิ่งที่ตนไม่มี แต่หากว่าบุคคลมีอะไรเป็นฐานเป็นแบบอย่างก็สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เป็นในสิ่งนั้นได้เช่นกัน ดังที่หนูเหวนภาคภูมิใจในความเป็นชาวนาของพ่อ เห็นมือพ่อที่ทำนาปลูกข้าวให้ตนได้รับประทานก็มีความคิดว่าอยากเป็นมือของพ่อ ดังความว่า

...หนูเหวนได้ยินเสียงของพ่อแว่วๆ เพราะมัวมองไห้และออกอันกำยำ บึกบึนของพ่อ หนูเหวนคลานเข้าไปใกล้ จับมือพ่อขึ้นมา ทนไฉนหนูเหวนรู้สึกเหมือนกับได้จับโลกทั้งโลก มือที่หยาบ แข็ง และหนา มือที่ทำให้แผ่นดินแยกต้นข้าวออก และเลี้ยงดูเธอให้เติบโตจนทุกวันนี้ หนูเหวนยกมือพ่อขึ้นแตะแก้ม แล้วพูดขึ้นว่า “พ่อจ๋า หนูอยากเป็นมือของพ่อ” (ศราวก, 2549 : 36)

“มือ” ในที่นี้มีความหมายทั้ง มือ อวัยวะที่สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ให้เกิดขึ้นตามที่ตั้งใจ และ “มือ” ที่หมายถึง อาชีพชาวนานั่นเอง กล่าวได้ว่าการคิดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจเป็นการคิดเพื่อสร้างแรงผลักดัน เพื่อกำหนดแบบแผนชีวิตต่อไป แรงบันดาลใจอาจเกิดจากการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม ความประทับใจใน “ต้นแบบ” ที่ได้พบเห็นนั่นเอง

2. ทรรศนะเกี่ยวกับสังคม

หากกล่าวว่าสังคม คือ การที่คนจำนวนหนึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีระเบียบแบบแผน มีกฎเกณฑ์รวมถึงมีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน สังคมที่อาจหมายรวมถึงตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จังหวัด ภาค ประเทศ ฯลฯ ก็ได้ ไม่ว่าสังคมในระดับใดหากมองการอยู่ร่วมกันทุกสังคมจำเป็นที่แต่ละฝ่ายจะต้องมีความรับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท สถานภาพที่ตนได้รับ มีความเคารพในสิทธิหน้าที่ซึ่งกันและกัน มีความเป็นผู้นำมีความเป็นผู้ตาม มีความรักความเอื้ออาทรต่อกันจึงจะทำให้สังคมเข้มแข็งและสงบสุข หากวิเคราะห์ถึงงานวรรณกรรม สังคม ภาวะแวดล้อมทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์ให้มีมุมมองต่อสังคมในด้านใดด้านหนึ่งเสมอ ในโลกของหนู แหวนผู้ประพันธ์ได้สะท้อนทรรศนะเกี่ยวกับสังคมโดยเน้นที่การปฏิบัติตนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและได้สะท้อนปัญหาสังคมบางประการไว้ดังนี้

2.1 แนวการปฏิบัติตนในสังคม

การทำหน้าที่ของตนและการเคารพสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น ในโลกของหนู แหวนได้แสดงให้เห็นว่า การทำหน้าที่ของตนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมตั้งแต่เรื่องเล็กๆ เช่น การช่วยเหลืองานบ้าน การรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายเป็นเรื่องสำคัญ ขณะเดียวกันก็เน้นให้เห็นว่าสิทธิหน้าที่ที่ได้รับจากสังคมก็ต้องอยู่ในขอบเขตที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ควรอ้างสิทธิและหน้าที่ละเมิดหรือเอาเปรียบผู้อื่นเช่นกัน นอกจากการทำหน้าที่ การเคารพในสิทธิหน้าที่ของผู้อื่นแล้วยังได้แสดงทรรศนะไว้ว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องไม่เป็นผู้มักโกรธหรือไม่วางอำนาจเหนือผู้อื่น เพราะหากทำเช่นนั้นก็จะมีผู้ที่มิอำนาจเหนือกว่ามาดิรอนอำนาจนั้นเช่นกัน ดังเช่นในตอน แมงป่องขี้โกรธ ได้สะท้อนความคิดนี้ผ่านความคิดและคำพูดของ

หนูเหวนว่า “...คนที่โกรธก็เหมือนกับคนตายแล้วนั่นแหละ ยิ่งคนชอบใช้อำนาจ ยิ่งร้ายใหญ่ คนที่ชอบวางอำนาจ หรือที่โกรธในที่สุดจะมีผู้มาลิดรอนอำนาจ ไปจนได้” (ศราวก, 2549 : 47- 48)

การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การมีความรักความเอื้ออาทร เป็นธรรมชาติของสังคมที่ดี การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่ละเอียดอ่อนของสมาชิกที่จะช่วยจรรโลงสังคมให้น่าอยู่และเข้มแข็ง ในเรื่องได้กล่าวไว้ว่า การที่คนในสังคมรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นสิ่งดีงาม ดังเช่นที่เจ้าแพะช่วยหนูเหวนไม่ให้ถูกเจ้าเผือกขวิด ซึ่งเป็นกรช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อน ในตอนหาอาหาร หนูเหวนได้กล่าวตอบพ่อที่กล่าวชมว่าทำงานบ้านเรียบร้อยว่า “...คนเราต้องช่วยเหลือกันจะต้องทำให้คนอื่นสบายใจ...” (ศราวก, 2549 : 91) นั่นหมายความว่าสิ่งที่ทำมิได้ทำเพราะตระหนักในหน้าที่เท่านั้นแต่ทำด้วยจิตสำนึกที่จะช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน หรือในตอนดีวารู้จักกัน การช่วยเหลือกันของมดในการหาอาหารและการช่วยเหลือถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันของผู้ที่รู้จักกันเป็นความสัมพันธ์ที่งดงามในสังคม ดังความว่า

...หนูเหวนมองตามเจ้ามดคันไฟแล้วก็คิดว่า คนเราคงช่วยกันเพราะเรื่องหลายอย่าง อย่างที่มันว่า แต่ผู้ใหญ่ที่เรารู้จักก็กล่าวเป็นเสียงเดียวกันเหมือนกับป้าพลอยที่ว่า “คนบ้านเดียวกันก็ต้องช่วยกัน” และเธอก็รู้สึกว่าการพูดที่พูดแล้วทำให้ใจอกมากที่สุดก็คือว่า “ดีว่ารู้จักกัน” “ถ้าคนเราจะช่วยกันเพราะว่ามีหน้าที่เหมือนกับเจ้ามดแดงก็เหมือนกันนะ” (ศราวก, 2549 : 66)

ส่วนความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ได้แสดงพรรณนาไว้ว่ามีความสำคัญและจำเป็นมากในการอยู่ร่วมกันในสังคม กล่าวคือ ทุกฝ่ายต้องมีความรักความเมตตาปราณีต่อกัน จึงจะทำให้สังคมน่าอยู่ ดังเช่นในตอนผจญไธมแดง ได้เสนอความเห็นดังกล่าวผ่านบทสนทนาระหว่างหนูเหวนกับมดแดง และหนูเหวนกับนกกาเหมาในประเด็นที่ว่า การอยู่ร่วมกันต้องรัก เคารพและเอื้ออาทรต่อกัน เห็นความสำคัญของผู้อื่นเช่นเดียวกับตนเอง หรือในตอนสายลมแห่งรัก บทสนทนาระหว่างหนูเหวนกับแมวสองสีได้สะท้อนให้เห็นความงดงามของความรักความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นที่จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขว่า

...“ฉันว่าฉันอยากจะมีความรักที่ดังาม” หนูแหวนตอบ “ถ้าเธอรักแต่ตัวเอง คงไม่ดีเท่าไร เธออาจจะดีฉันก็ไม่ไ้ แต่ถ้าเธอคลุกข้าวให้ฉันกินบ้างก็จะดีขึ้น ถ้าเธอไม่เที่ยวเล่นเอก่อนหินปาเจ้าโต้ง มันก็จะชอบใจเธอ” เจ้าสองสีตอบ “หมายความว่า ความรักที่เผื่อแผ่ไปให้ผู้อื่นๆ มากเท่าไรมันก็จะดีขึ้นเรื่อยๆ ใช่ไหม” หนูแหวนชัก “ใช่แล้ว” เจ้าสองสียืนยัน... (ศราวก, 2549 : 135)

กล่าวได้ว่าโลกของหนูแหวนได้สะท้อนให้เด็กและเยาวชนตระหนักใน การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่ง “สังคม” ที่ว่าไม่ได้เน้นเฉพาะสังคมมนุษย์ในระดับ ครอบครัว ชุมชนหรือประเทศเท่านั้น แต่สังคมที่ได้เรียนรู้ในเรื่องหมายรวมถึง สังคมของทุกชีวิต ทั้งมนุษย์ สัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติที่อิงอาศัยและเป็นส่วนหนึ่ง ของสังคมร่วมกัน มีวัฏจักรเกี่ยวโยงกัน แม้มีภาระหน้าที่แตกต่างกัน แต่ทุกชีวิต ในสังคมก็ต้องเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งยังกล่าวว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องพึ่งพา อาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรักความเอื้ออาทร มีเมตตริจิตที่ดีต่อกันจึงจะ ส่งผลให้ทุกฝ่ายมีความสุขและส่งผลดีต่อสังคมโดยรวม

2.2 ปัญหาสังคม

ปัญหาสังคมที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ ได้กล่าวถึงผล เสียของการไม่เคารพสิทธิของผู้อื่นว่าเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งในสังคม สังคม ยังขาดความเป็นธรรมบางประการ หรือมองว่าการเรียกร้องความยุติธรรมในสังคม บางครั้งก็ถูกเพิกเฉยจากผู้มีอำนาจมากกว่า ดังเช่นตอนตกปลา ที่ปลาพยายาม เรียกร้องขอชีวิตจากหนูแหวนแต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ ความตอนหนึ่งได้แสดง ทรรศนะดังกล่าวไว้ว่า ...ปลาเหล่านั้นไม่ตื่นแล้ว บางตัวก็มีรอยเลือดไหลเป็นทาง มันตายสนิท พุดไม่ได้ มันร้องขออะไรหนูแหวนไม่ได้อีกต่อไปแล้ว แต่ว่าเสียง เรียกร้องขอความยุติธรรมทำนองนี้ของสิ่งที่ต้องการรักษาผลประโยชน์ตัวเอง ยังคงดังอยู่ที่โน่นที่นั่นทั่วโลก... (ศราวก, 2549 : 91)

นอกจากนี้ยังได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับปัญหาสังคมที่ได้รับผลกระทบ จากความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะความเจริญทางวัตถุหรือการพัฒนาเทคโนโลยี ว่าบางอย่างส่งผลกระทบต่อสังคมมากกว่าผลดี เช่น ตอนคลื่นความเจริญ ได้แสดงให้เห็นว่าความเจริญหรือความพยายามพัฒนาสังคมหนึ่งให้เจริญขึ้น อาจมองว่าเป็นสิ่งดีงาม แต่ขณะเดียวกันก็ต้องพิจารณาด้วยว่าความเปลี่ยนแปลง

บางอย่างอาจจะมีผลกระทบต่อสิ่งดั้งเดิม เช่น วิถีชุมชนหรือวัฒนธรรมดั้งเดิมเปลี่ยนไป ทรรศนะดังกล่าวได้นำเสนอผ่านความคิดของหนูเหวนว่า ...หนูเหวนเริ่มรู้สึกว่าการที่โลกน้อยๆ ของเธอต้องสัมผัสกับอย่างรุนแรงด้วยโลกใหม่ที่ใหญ่กว่ากว้างขวางกว่า และแข็งแรงกว่า... (ศราวก, 2549 : 53) ในตอนหนูเหวนกับมนุษย์อวกาศ ได้กล่าวว่า มนุษย์สร้างความเจริญก้าวหน้าหลายอย่าง พยายามศึกษาสำรวจสิ่งต่างๆ เพื่อเรียนรู้และพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่องไม่รู้จบทั้งที่บางครั้งสิ่งที่มีอยู่เดิมก็สมบูรณ์พร้อมอยู่แล้วในสังคมหรือในโลกนี้ ดังความว่า ... “เธอพูดสิ่งน่ากลัวเหลือเกิน ฉันไม่ค่อยเห็นความจำเป็นนักหรอกที่คนจะต้องไปอยู่ที่ดวงจันทร์ในเมื่อในโลกนี้มีเสียงนกร้อง และกลิ่นดอกข้าว เมื่อคนต้องจากโลกนี้ซึ่งเป็นที่เกิดของเขา ฉันคิดว่าเขาถูกกลโหมมากกว่า”... (ศราวก, 2549 : 130)

หรือตอนเครื่องวัดระหัด ได้สะท้อนทรรศนะให้เด็กและเยาวชนตระหนักว่า ความเจริญทางวัตถุหรือความเจริญทางเทคโนโลยีบางอย่างมีส่วนทำให้วิถีชีวิตในสังคมเปลี่ยนไป คือ การตกเป็นทาสทางวัตถุ ดังคำพูดที่เครื่องยนต์กล่าวว่า ... “หยุดนะ ถ้าเธอไม่หยุด วันหลังฉันจะไปตามพวกฟองฉันมา เป็นเครื่องกำเนิดไฟฟ้าอันมหึมา มาตั้งโรงงานที่นี่ มาทำให้ชีวิตของพวกเธอต้องเปลี่ยนไปตามวิธีการทำงานของฉัน มาทำให้ชีวิตของพวกเธอซ้ำซากทั้งวันไม่ต้องทำอะไรนอกจากขันนอตตัวเดียว ฉันจะทำให้เธอเป็นทาสของฉัน เข้าใจไหม”... (ศราวก, 2549 : 78)

กล่าวได้ว่าการมองปัญหาสังคมในโลกของหนูเหวนได้ปูพื้นฐานให้เห็นก่อนว่าสังคมมีปัญหาใดบ้าง ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่ยากเกินกว่าที่เด็กและเยาวชนจะเข้าใจได้ เริ่มจากการกล่าวถึงปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมว่าหากไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น หรือสังคมขาดความยุติธรรมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสมาชิกในสังคมอย่างไร ขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้คิดทบทวนว่าความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาสิ่งต่างๆ เป็นสิ่งดี แต่หากขาดการควบคุมหรือขาดความพอดีด้านหนึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อสังคม หรือมีส่วนทำให้วิถีอันดั้งเดิมของสังคมแบบเดิมเปลี่ยนไป

3. ทรรศนะเกี่ยวกับธรรมชาติ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 554) ได้นิยามความหมายของธรรมชาติไว้ว่า “น. สิ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ” จากนิยาม

อาจกล่าวได้ว่า “ธรรมชาติ” หมายรวมถึงทุกสิ่งที่มีเกิดขึ้นในโลก ไม่ว่าจะเป็นธาตุทั้ง 4 พืช สัตว์ รวมทั้งมนุษย์ การเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมดุลเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีการถ่ายทอด ปลุกฝังความรู้ความคิดทัศนคติที่ถูกต้องตั้งแต่ยังเยาว์วัย “โลกของหนูเหวน” ถือเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญกับเรื่องธรรมชาติไว้มาก โดยชี้ให้เห็นความงดงามตามธรรมชาติ อิทธิพลของธรรมชาติที่มีผลต่อชีวิตและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยได้แสดงพรรณนาไว้ทั้งในมุมที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจธรรมชาติ เห็นความสัมพันธ์กันของธรรมชาติ การปลุกฝังจิตสำนึกให้มีความรักความผูกพันกับธรรมชาติ และการสะท้อนให้เห็นบางแง่มุมตามกฎของธรรมชาติที่บางคนอาจมองข้ามไปนั่นก็คือ ธรรมชาติของเด็ก และความรักพลังธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ให้ได้พิจารณา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การเรียนรู้ธรรมชาติ

โลกของหนูเหวนทำให้เด็กและเยาวชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ธรรมชาติโดยตรง ดังจะเห็นได้ว่าการสร้างตัวละครในเรื่องที่นอกจากตัวละครเอก “หนูเหวน” แล้ว การนำสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นธาตุทั้ง 4 พืช สัตว์รวมทั้งสิ่งของสิ่งประดิษฐ์มาสร้างเป็นตัวละครที่มีชีวิตชีวาถ่ายทอดเนื้อหา แนวคิดให้ผู้อ่านได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน การที่ผู้ประพันธ์นำสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติเหล่านี้มานำเสนอก่อให้เกิดการเรียนรู้ธรรมชาติไปในตัว เด็กและเยาวชนได้เข้าใจลักษณะทางกายภาพ อุปนิสัย วงจรชีวิตตามธรรมชาติของสิ่งนั้นไปพร้อมๆ กัน อนึ่งการให้ตัวละครหนูเหวนสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับธรรมชาติจนทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องต่างๆ เป็นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นพรรณนาที่ว่าธรรมชาติ คือ เพื่อน คือสิ่งสวยงาม มีประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม มีอิทธิพลต่อทุกสรรพสิ่งรวมทั้งมนุษย์ และที่สำคัญธรรมชาติคือโลกกว้าง เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญที่จะทำให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาและทำความเข้าใจธรรมชาติ ดังเช่นตอนรู้จักหนูเหวน หนูเหวนจะได้เรียนรู้ธรรมชาติของกิ่งก้อและต้นฝรั่ง ดังความว่า

...หนูเหวนจึงเสี่ยงออกไปคุยกับต้นหญ้าและต้นไม้ เธอได้เห็นต้นฝรั่งที่ริมรั้ว ออกลูกมาพวงหนึ่ง “โอโฮ เธอคงจะเจ็บมากนะ” หนูเหวนพูดขึ้น “เจ็บอะไรกันจะ” ต้นฝรั่งตอบ “ก็เธอมีลูกนั้นไม่เจ็บหรือ แม่ของฉันบอกว่าออกฉันมาคนเดียวยังเจ็บ

แทบแย่ ของเธอออกมาตั้งหกเจ็ดลูกอย่างนี้ต้องเจ็บมากทีเดียว” “เด็กน้อยเอ๋ย” ต้นฝรั่งหัวเราะ “ฉันไม่เจ็บหรอก คนกับต้นไม้ไม่เหมือนกัน เธอจะเอาความรู้สึกของคนมาให้แก่ความรู้สึกของต้นไม้ไม่ได้ และเธอก็จะเอาความรู้สึกของเธอเป็นที่ตั้ง แล้วบอกว่าใครๆ จะต้องรู้สึกเหมือนเธอก็ไม่ได้เหมือนกัน ของต่างๆ ในโลกนี้ไม่เหมือนกันหรอก เธอจะต้องเรียนรู้อีกมากนัก” (ศราวณ, 2549 : 17-18)

การเรียนรู้ธรรมชาติในโลกของหนูเหวนปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติทั้งในด้านชีวิต สังคม ฯลฯ นำไปสู่การเข้าใจชีวิต รู้คุณค่าของธรรมชาติ รู้จักการเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ทั้งยังปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาหวงแหนธรรมชาติต่อไป อนึ่งการเรียนรู้ธรรมชาติที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ยังได้แสดงทฤษฎะที่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะที่แสดงและนำเสนอผ่านตัวละครหนูเหวนเพื่อสอนให้เด็กและเยาวชนได้ทราบว่ ธรรมชาติสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติล้วนมีความหลากหลายและมีคุณสมบัติที่แตกต่างกัน การจะนำชีวิต ความรู้สึก หรือธรรมชาติอย่างหนึ่งไปตัดสินว่าถูกหรือผิด เหมือนหรือแตกต่างกัน โดยยึดหลักการเดียวย่อมทำได้ ความแตกต่างดังกล่าว อาทิ บุคคลย่อมมีอุปนิสัยแตกต่างกัน อันเป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล ชีวิตของสัตว์ พืชแต่ละชนิด ย่อมอาศัยปัจจัยเพื่อดำรงอยู่ มีวิถีชีวิตและมีภารกิจหน้าที่แตกต่างกัน เป็นต้น การกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนเข้าใจความแตกต่างของธรรมชาติเช่นนี้ จึงเป็นการปลูกฝังให้เด็กเข้าใจความเป็นจริงของชีวิตและกฎธรรมชาติ โดยเฉพาะในด้านความแตกต่างกัน อันจะนำไปสู่ความเป็นกลาง ความเข้าใจในสรรพสิ่งซึ่งเป็นธรรมชาติโดยแท้ทั้งความหมายและความจริง

3.2 ความสัมพันธ์กันของธรรมชาติ

ในเรื่องโลกของหนูเหวนได้แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติทุกสิ่งย่อมมีความสัมพันธ์ มีการพึ่งพาอาศัย เกื้อกูลและมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นสายใยของธรรมชาติในการสร้างสมดุลและทำให้เกิดความงดงาม ตัวอย่างความที่ถ่ายทอดทฤษฎะดังกล่าวเช่น

“...ในโลกนี้ไม่ได้มีแต่ฉันกับต้นกุหลาบใหม่เท่านั้น ยังมีผึ้ง แสงแดดและสายลม พวกเธออาจจะเฝ้าถึงเล่นกับลมและก็ทำอะไรอย่างอื่นได้อีกตั้งเยอะที่ทำให้เธอรู้สึกว่ามีความหมาย เธอลองทำดูซิ” หนูแหวนพูดทิ้งท้ายให้คิดแล้วเดินกลับไป... ในโลกนี้ไม่มีแต่เธอกับกุหลาบต้นใหม่เท่านั้น ยังมีผึ้งที่มาซุกใช้ฉัน มีน้ำค้างที่มาหาฉันในยามค่ำคืน และจากไปในตอนเช้า และบางทีฉันก็ออกดอกที่งามที่สุดให้แก่ผีเสื้อลายแสดสลับดำ... “แต่ในโลกนี้ก็จำเป็นต้องมีความผูกพันพิเศษบางอย่างนะ” (ศราวาก, 2549:115-116)

การมองธรรมชาติในเชิงความสัมพันธ์นี้ได้สร้างความรู้สึกรักที่ต่อธรรมชาติทุกสิ่งในสิ่งแวดล้อมมนุษย์ ทำให้เข้าใจกลไกของธรรมชาติว่ามีผลต่อกันและกันอย่างไร การดำเนินชีวิตที่ไม่ห่างจากธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติอย่างเกื้อกูลย่อมได้รับความสุข

3.3 การปลูกฝังความรักในธรรมชาติ

การปลูกฝังให้มีความรักหวงแหนในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าและรู้จักพิทักษ์รักษาธรรมชาติให้ดำรงอยู่ตลอดไป ในโลกของหนูแหวนได้แสดงพรรณนาให้เด็กและเยาวชนรัก หวงแหนธรรมชาติ เห็นคุณค่าของธรรมชาติที่แวดล้อมทุกสิ่ง เพราะธรรมชาติช่วยสร้างความสุขและความสมดุลให้กับชีวิต ดังความตอนท้ายต่อไปนี้ได้กล่าวว่า

...“เมื่อเธอแหงนหน้าขึ้นบนฟ้า เธอเห็นนกเล็กๆ ที่บินร่อนไปมา เขาก็คือเพื่อนของเธอและก็เป็นเพื่อนของฉันด้วย เวลาลมพัดโชยมาแผ่วๆ เธอรู้สึกเย็นสบาย เขาก็เป็นเพื่อนของเธอเหมือนกัน ลมเป็นเพื่อนที่ดีของฉันจริงๆ ดูลิเขาทำให้ฉันเฝ้าตัวสนุกทีเดียว ตกกลางคืนบางครั้งก็มีดวงจันทร์ บางครั้งฉันก็มีดวงดาวเป็นเพื่อน ยิ่งกว่านั้นนะเธอ บางทีฉันก็ยังมีน้ำค้างเม็ดเล็กๆ ที่หลงทางมาขอพักพิงบนใบของฉัน เขาจะเล่าเรื่องการเดินทางอันแสนตื่นเต้นให้ฟัง จนกระทั่งเขาลายหายไป โอ ฉันช่างเป็นสุขจริงๆ ชีวิตช่างน่าอภิรมย์จริงๆ” หนูแหวนมองต้นด้อยตั้งอย่างทิ้งและยกย่อง “ฉันอยู่คนเดียวเสมอเหมือนกับเธอ ฉันมีเพื่อนมากเหมือนกัน ฉันเป็นเพื่อนกับค้างคอก ตัวหนอน และก็ก้อนหินตามริมน้ำ เอ้อ... รุงกินน้ำก็เป็นเพื่อนฉันเหมือนกัน แต่ก็ยังไม่เหมือนอย่างเธอพูดเลย” “เพิ่มความรักเข้าสิ” ต้นด้อยตั้งแนะนำอย่างกระตือรือร้น(ศราวาก, 2549 : 94)

นอกจากการปลูกฝังให้มีความรักในธรรมชาติโดยชี้ให้เห็นความงาม ประโยชน์และคุณค่าของธรรมชาติแล้ว ในเรื่องยังได้กระตุ้นเตือนมิให้รุกราน เบียดเบียนธรรมชาติ โดยเสนอว่าแม้ธรรมชาติแต่ละอย่างจะไม่เหมือนกันแต่ ทุกชีวิตก็ไม่ปรารถนาจะได้รับการเบียดเบียนรุกรานจากสิ่งอื่นเช่นกัน ดังเช่น ตอนตกปลา เมื่อหนูเหวนซุดหาไส้เดือนเพื่อนำไปเป็นเหยื่อของปลา ไส้เดือน ก็ไม่ปรารถนาจะให้หนูเหวนทำเช่นนั้น หรือเมื่อหนูเหวนไปตกเบ็ดแล้วมีปลา ตะเพียนมาซุบเหยื่อ ปลาได้อ้อนวอนขอชีวิตของตน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทุกชีวิต ล้วนปรารถนาความสุข ความปลอดภัย และไม่ประสงค์จะได้รับการเบียดเบียน รุกรานจากสิ่งอื่น หรือในตอนผจญไฉ่ผดแดง เมื่อหนูเหวนจะเก็บชมพู่ เหล่าผดแดงก็พากันกรูมากัดเธอเพราะหวงต้นชมพู่ที่เปรียบเสมือนบ้านของตน และไม่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นมาเบียดเบียนตนและสิ่งที่ตนรัก ฝ่ายหนูเหวนเองก็อ้าง สิทธิว่าต้นชมพู่เป็นของเธอ คำกล่าวของแต่ละฝ่ายได้แสดงถึงความไม่ปรารถนา จะให้ผู้อื่นมาเบียดเบียน เช่น

“...ต้นชมพู่นี้ก็เหมือนบ้านฉันเหมือนกัน บ้านใคร ใครก็รัก ถ้าหากมีใครมาขว้างบ้าน เธอบ้าง เธอจะอย่างไร” ผดแดงย้อนถาม

“ฉันไม่รู้ไม่ชี้ ต้นชมพู่ของฉัน แล้วเธอมารุกราน ฉันรักของฉัน ฉันก็ต้องไล่เธอไป”

หนูเหวนยืนกราน

“แล้วก็อีกอย่างหนึ่ง ฉันจะเก็บชมพู่ ไม่เห็นเกี่ยวอะไรกับเธอเลย ทำไมเธอต้องมากัดฉันด้วย”

“ฉันต้องระวังตัวไว้ก่อน เธอน่ะเธาก่อนดินมาขว้างรังฉันพังไปกี่ครั้งแล้ว” เจ้าผดแดงตอบ

“ไม่หรอก คราวนี้ฉันไม่ทำอะไรรังของเธอจริงๆ ฉันจะเอาชมพู่เท่านั้น เราต่างคนต่าง อยู่ก็แล้วกัน” หนูเหวนเสนอ

(ศราว, 2549 : 41-42)

กล่าวได้ว่าทุกชีวิตล้วนไม่ปรารถนาให้ตนเองเป็นฝ่ายถูกเบียดเบียน และ หากถูกเบียดเบียนย่อมสร้างกลไกเพื่อปกป้องตนเอง จนบางครั้งนำไปสู่การกระทบ กระทั่งกัน อนึ่งหากพิจารณาในเรื่องศีลธรรม เมื่อมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นฝ่าย ผู้เบียดเบียนที่ทำให้ผู้อื่นเป็นทุกข์หรือเดือดร้อนก็เป็นการกระทำที่ผิดศีลข้อ 1

(ในศีล 5) คือ การเว้นจากการทำลายชีวิต ตนต้องได้รับโทษภัยจากการกระทำเช่นกัน ดังนั้นความรักในธรรมชาติที่ไม่เพ่งเล็ง เบียดเบียนทำร้ายกัน แต่มีความเข้าใจ เกื้อกูล ต่างฝ่ายต่างอยู่และทำหน้าที่ของตนจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ทุกชีวิตมีความสุข

3.4 ธรรมชาติของเด็ก

โลกของหนูแหวนได้ถ่ายทอดธรรมชาติของเด็กไว้ว่า เด็กมีความบริสุทธิ์ สดใส ร่าเริง ชุกชาน อยากรู้อยากเห็น ช่างสงสัย ช่างซักถาม ธรรมชาติเหล่านี้ หากได้รับการตอบสนองที่ถูกต้องเหมาะสม ได้รับการเลี้ยงดูและมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ย่อมทำให้มีพัฒนาการแต่ละด้านที่สมบูรณ์ และมีส่วนหล่อหลอมให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพต่อไป ทั้งยังได้สะท้อนให้เห็นว่าเด็กมีจินตนาการ มีความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ซึ่งสองส่วนนี้เป็นปัจจัยการเรียนรู้ที่สำคัญมาก หากเด็กได้ใกล้ชิด ผูกพันกับธรรมชาติก็ยิ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และทำให้มีความมั่นคงทางอารมณ์ จิตใจเพิ่มมากขึ้น ธรรมชาติดังกล่าวได้สะท้อนผ่านตัวละครหนูแหวนเป็นหลัก หนูแหวนสามารถพูดคุยกับลำคลอง หอยโข่ง เต่านา ผีเสื้อ ต้นต้อยติ่ง ผักบุ้ง หิงห้อย ดอกไม้เครื่องยนต์ ความเจี๊ยบ ความจริง ฯลฯ ที่ทำให้เธอได้รับความสุข ได้เรียนรู้โลกกว้างและการเรียนรู้นี้มีผลต่อสติปัญญา ความรู้สึกนึกคิด ดังความว่า

...หนูแหวนเดินไปได้หน่อยหนึ่งก็ได้พบเพื่อนมากมาย เป็นเต่านา ผีเสื้อ ต้นต้อยติ่ง ตัวบุง ไล่เดือน ดอกพลับพลึง เธอหยุดพักหายใจ เล่นกับมันอย่างสนุกสนาน โลกของเธอก็รื่นเริงสดใสเหมือนเคย หนูแหวนวิ่งกระโดดโลดเต้นไปตามคันนา เทียวตามโน้นซักรั้วไม่เคยอยู่ที่ใดนานๆ ไม่เคยคิดถึงอะไรแว่วแน่ หนูแหวนก็รู้ว่า ตัวสนใจอะไร ชอบอย่างไรแน่...ดวงดาวที่เธอเคยเห็นแต่เด็กก็คงส่งประกายระยิบระยับเหมือนเคย แต่ความรู้สึกที่มีต่อมันเปลี่ยนไป เธอถามขึ้นว่า "ดาวจำ ฉันจะได้ขึ้น เป่งบานแล้วเที่ยวแหง่ไปโดยไม่มีใครเห็น หรือว่าจะออกไปแสวงหาสิ่งที่เหมาะสมกับฉันดี" (ศราว, 2549 : 150,155)

จากธรรมชาติที่กล่าวถึงในเรื่องทำให้ตระหนักว่าหากเด็กและเยาวชน ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเอาใจใส่ มีธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยเป็นเพื่อน เป็นแหล่งเรียนรู้ นอกจากจะมีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการแต่ละด้านแล้วยังเป็นการปูพื้นฐานชีวิตให้เติบโตก้าวเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

3.5 ความรัก พลังธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่

ความรัก เป็นความรู้สึกอย่างหนึ่ง เป็นพลังตามธรรมชาติที่มีอำนาจก่อให้เกิดสายใยความผูกพันระหว่างกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และเกิดมิตรภาพที่ดีต่อกัน ความรู้สึกรักมีหลายแบบขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผู้ที่รักและผู้หรือสิ่งอันเป็นที่รัก โลกของหนูเหวนได้สะท้อนทรรศนะเกี่ยวกับความรักไว้มาก ทั้งความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสรรพสัตว์ มนุษย์กับธรรมชาติ สรรพสัตว์กับสรรพสัตว์ ธรรมชาติกับธรรมชาติ ซึ่งความรักที่ถ่ายทอดออกมาเป็นมุมมองความรักในด้านบวก คือ มองความรักว่าเป็นพลังที่สวยงาม ดังเช่นตอนผีตากผ้าอ้อม ได้กล่าวว่า ความรักเป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่ง และทำให้สิ่งนั้นกลายเป็นสิ่งพิเศษ “ความรัก” ที่ยิ่งใหญ่คือความรักที่มีให้แก่ผู้อื่น ซึ่งยิ่งใหญ่กว่าความรักที่เป็นฝ่ายได้รับมา ดังความว่า “ความรักทำให้สิ่งนั้นไม่เหมือนกับสิ่งอื่นและกลายเป็นของพิเศษอยู่คนเดียว...ความรักที่เราให้แก่ผู้อื่นนั้นยิ่งใหญ่กว่าความรักที่เรารับมา...” (ศราว, 2549 : 123)

ตอนสายลมแห่งรักได้กล่าวไว้ว่า ความรักเป็นความรู้สึกที่ยิ่งใหญ่ มีพลังแต่ก็มีความบอบบางอยู่ในความรู้สึกนั้น ความรักในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าความรักในตนเองเท่านั้นแต่เห็นว่าการแบ่งปัน เพื่อแผ่ความรักนั้นให้กับผู้อื่น สิ่งอื่นด้วยจึงจะงดงาม กล่าวได้ว่ามุมมองความรักในโลกของหนูเหวนมีความเห็นว่าความรักเป็นความรู้สึกที่ดีงาม เป็นพลังสำคัญของชีวิต ความรักที่งดงามที่สุด คือความรักที่มีให้แก่ผู้อื่น และมีได้หมายความว่าความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์เท่านั้น หากแต่เป็นความรักที่ควรมีให้กับทุกสิ่ง

4. ทรรศนะเกี่ยวกับหลักธรรม

หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ทุกคนสามารถนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้เป็นปกติของชีวิตก็คือ การทำความดีละเว้นความชั่ว หมั่นรักษาความบริสุทธิ์ของกาย วาจาและใจ มีศีลและมีสติในการครองตน ส่วนเป้าหมายสูงสุดของหลักธรรมคำสอน คือ การปฏิบัติตนให้ล่องพ้นจากทุกข์ทั้งมวล ให้เข้าถึงความบริสุทธิ์อย่างแท้จริงนั่นคือ “พระนิพพาน” โลกของหนูเหวน แม้จะเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนแต่ก็ได้นำหลักธรรมคำสอนใน

พระพุทธศาสนาถ่ายทอดให้รู้และเข้าใจถึงสัจธรรม (Truth) ที่มีอาภรณ์หลักพัน ได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งพรรณนาดังกล่าวได้เสนอหลักธรรมที่จำเป็นในชีวิต คือ การมีสติ สะท้อนให้เห็นความจริงเกี่ยวกับการคิด ความทุกข์จากการยึดมั่นถือมั่น การประพฤติปฏิบัติตนเพื่อให้เข้าถึงยุคพระศรีอารยเมตไตรย และความตายอันเป็นธรรมดาของชีวิตไว้ดังนี้

4.1 การมีสติ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในประเด็นพรรณนเกี่ยวกับชีวิตในหัวข้อหลักการดำเนินชีวิตและการประพฤติปฏิบัติตนว่าต้องมีสติควบคู่กับการดำเนินชีวิตด้วยเสมอ หากพิจารณาตามหลักธรรมพรรณนนี้ได้แสดงให้เห็นว่า สติมีสำคัญทำให้รู้เท่าทันสภาวะต่างๆ เช่น อารมณ์ ความคิด และกิเลส (ความต้องการ สิ่งรบกวน ให้ติด) ของมนุษย์ให้อยู่ระดับพอเหมาะพอดี

4.2 ความจริงเกี่ยวกับความคิด

โลกของหนูแหวนตอนคราส 7 ครั้ง ได้แสดงพรรณนเกี่ยวกับความคิดไว้ว่า มนุษย์เรามักหวาดกลัวภัยอันตรายต่างๆ นานา แต่สิ่งน่ากลัวที่สุดสำหรับมนุษย์ก็คือ “ความคิด” โดยเฉพาะความคิดที่เห็นผิด ความวิตกกังวล ความคิดที่ปราศจากความจริง และที่สำคัญที่สุดความคิดปรุงแต่งที่ขาดสติ ดังความที่กล่าวว่า “เธออย่าไปคิดอะไรมาเลย ของในโลกนี้ไม่มีอะไรน่ากลัวเท่ากับความคิดที่น่ากลัวที่เราคิดขึ้นมาหรอก” (ศราวก, 2549 : 48) แม้พรรณนนี้จะกล่าวไว้เพียงสั้นๆ แต่ก็กระตุ้นให้ได้ว่าแท้จริงความคิดสามารถทำให้เป็นทุกข์เป็นสุขก็ได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำให้เป็นทุกข์มากกว่า หากพิจารณาตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ความคิด คือ เหตุแห่งทุกข์ เป็นตัวทุกข์ หากบุคคลยังไม่สามารถถอนความเห็นผิดหรือปล่อยวางตนจากความคิดได้สิ่งนี้จึงเป็นปัจจัยก่อให้เกิดภพชาติไม่มีที่สิ้นสุด

4.3 การยึดติดย่อมเป็นทุกข์

ธรรมดาของบุคคลทั่วไปที่ยังมิได้อบรมจิตไว้ดีแล้วย่อมยึดติดกับบุคคล เรื่องราว สิ่งต่างๆ รวมทั้งความคิด สิ่งที่ยึดติดบางครั้งก็เห็นว่าจะทำให้ตนเป็นสุข แต่บางอย่างแม้จะเป็นทุกข์บุคคลก็ยังไม่สามารถปล่อยวางได้ ตามหลักธรรมคำสอนได้สอนว่า ทุกการยึดติดไม่ว่าสิ่งนั้นจะนำพึงพอใจ หรือไม่นำพึงพอใจล้วน

ทำให้เป็นทุกข์ ดังที่หนูเหวนพยายามถามถึงพ่อแม่และตัวตนของแมงมุม หรือ การที่เธอทะเลาะกับเงาตนเองเพื่อหาข้อยุติว่าใครคือตัวเธอและเป็นเจ้าของตัวเธอที่แท้จริง ดังความว่า

...แมงมุมนี้ช่างโง่เสียเหลือเกิน ไม่รู้ว่ามันตัวของตัวเองเลย หนูเหวนนึกในใจเมื่อเดินจากมา สู้เราไม่ได้ เรามีตัวของเราไม่เหมือนกับพ่อ ไม่เหมือนกับแม่ ไม่เหมือนกับหนูติ่ม “เราเป็นตัวของเราจริงๆ ด้วย” หนูเหวนตะโกนขึ้นอย่างสบายใจ “ฉันต่างหากเป็นตัวของเธอ” มีเสียงท้วงเบาๆ อยู่ข้างล่าง หนูเหวนก้มลงดูก็เห็นเงาของเธอในน้ำ เธอทอดตัวลงนั่งริมตลิ่ง ชะโงกหน้าไปถามเสียงเครือว่า “เธออวดดีอย่างไรถึงว่าเป็นตัวฉัน เธอเป็นเงาของฉันเท่านั้น” ... “เธออย่าอวดดีไปเลย ถ้าเธอจะเป็นตัวฉัน เธอก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ตัวฉันมีมากกว่าตัวเธออีก บางทีอีกแฉกก็เป็นตัวฉัน เวลาใครไล่ตีมันฉันก็โกรธแทน บ้านของฉันก็เป็นตัวฉัน เวลาฉันคิดว่ามันเล็กกว่าบ้านของหนูติ่มฉันก็รู้สึกเสียใจ ฉันไม่หวังหรอกที่เธอจะเป็นตัวฉันอีกตัวหนึ่ง” หนูเหวนลุกขึ้นเดินปายหน้าไปที่บ้านแล้วหัวเราะก๊ากขึ้น (ศราวาก, 2549 : 102-104)

พรรณนาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นสังขธรรมที่ว่า บุคคลมักยึดติดกับสิ่งนั้นสิ่งนี้ รวมถึงการยึดติดในตัวตนซึ่งทุกการยึดติดเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ตามกฎพระไตรลักษณ์ได้กล่าวถึง อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ทุกข์) อนัตตา (ไม่ใช่ตัวตน) จิตเดิมแท้ของมนุษย์คือการรู้ ไม่มีตัวตน เมื่อรู้สิ่งใดไม่ว่าจะกระทบตา หู จมูก ลิ้น กายและใจแล้วรู้จักปล่อยวางจึงจะเป็นความสุขที่แท้จริง ดังที่หนูเหวนปล่อยวางตนเองจากความคิดความรู้สึกจากสิ่งที่ทำให้เธอไม่สบายใจได้

4.4 การปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงยุคพระศรีอารียเมตไตรย (พระศรีอารีย)

ตามคติทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่าในภัทรกัปนี้จะมีพระพุทธเจ้า 5 พระองค์บังเกิดขึ้น คือ พระกกุสันตะ พระโกนาคมณ์ พระกัสสป พระโคตมและพระเมตเตยยะ พระเมตเตยยะ หรือที่เรียกกันว่า พระศรีอารีย หรือพระศรีอารียเมตไตรย (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546 : 154) จะมาอุบัติในโลกอนาคตต่อจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบัน (พระโคตม) ในมหาชาติคำหลวงได้กล่าวถึงความสมบูรณ์พร้อมในโลกยุคพระศรีอารียอย่างละเอียดคติเรื่องยุคพระองค์ถูกนำมาถ่ายทอดและปลูกฝังให้คนไทยยึดมั่นในความดี

ให้มันสั่งสมบุญบารมีทั้งทาน ศีล ภาวนา เพื่อให้ได้ไปบังเกิดในยุคนั้น ในโลกของหนูแหวนได้กล่าวถึงคติความเชื่อเรื่องโลกและพระศาสดาในยุคพระศรีอารียะที่เล่าต่อๆ กันมา ซึ่งหนูแหวนได้ฟังคำบอกเล่าจากผู้ใหญ่ รวมถึงกล่าวถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในยุคนั้น เช่น โลกจะมีความสมบูรณ์พร้อมในทุกด้านเหมือนโลกสวรรค์ มีต้นกัลปพฤกษ์สีมูมเมืองที่สามารถมอบทุกสิ่งตามที่คุณคิดจะปรารถนา ผู้คนในยุคนั้นจะมีผิวพรรณหน้าตาคล้ายคลึงกัน (งดงามเพราะบุญที่ทำไว้ดีแล้ว) เป็นต้น และกล่าวถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงยุคนั้น คือ ต้องตั้งความปรารถนา ทำความดี มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดังความว่า

...ผู้ที่ตั้งความปรารถนาได้ก็จะได้สิ่งที่ตนปรารถนาเสมอ ถ้าหากเขารู้จักแบ่งปัน และอยู่ด้วยกัน” “ถ้าอย่างนั้นสิ่งที่ไม่สามารถจะตั้งความปรารถนาได้ก็ต้องลำบากนะซี” “คนที่ไม่รู้จักตั้งความปรารถนาและพยายามทำให้สมความปรารถนา ก็เหมือนไม่มีชีวิต เธอไม่ต้องห่วงงักตอก...” “คนอ่อนแอ นั้นจะอยู่ได้แต่ในโลกที่ขาดแคลนอดมือกินมือ อยู่ในยุคที่อุดมสมบูรณ์ไม่ได้” พระศรีอารียะเตือน... “ถ้าใครๆ คิดว่าเขาจะดีกว่าคนอื่น เขาก็เข้ายุคของฉันไม่ได้ดอก ฉันเห็นจะต้องไปเสียที” ว่าแล้วก็ขี่ม้าหายไปนับวัน... (ศราวณ, 2549 : 136-139)

การถ่ายทอดพระคณະเกี่ยวกับยุคพระศรีอารียะโดยเฉพาะแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงโลกยุคนั้น นอกจากจะสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของคำสอนและคติความเชื่อในพระพุทธศาสนาเรื่องโลกและพระศาสดาของโลกที่สืบทอดกันมา ทำให้เกิดความศรัทธาและเป็นเหตุผลในการปลุกฝังให้ทุกคนหันมาทำความดี สร้างบุญบารมีเพื่อเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้เป็นสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า การให้ตัวละครเด็กอย่างหนูแหวนมีความสงสัยในเรื่องนี้ ได้พบและได้สนทนากับพระศรีอารียะก็เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้สัมผัส เรียนรู้และเข้าใจคิดดังกล่าวได้ง่ายยิ่งขึ้น

4.5 ธรรมชาติของชีวิต

การมองและเข้าใจชีวิตตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาก็คือการรู้ เห็น เข้าใจตามหลักความเป็นจริงที่ว่า ธรรมชาติของชีวิตย่อมมีทั้งสุขและทุกข์ มีสรรเสริญ มีนิทาน มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย หากยังมีการเกิดชีวิตก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ กฎธรรมชาติเหล่านี้ ผู้ที่จะหลุดพ้นจากพันธนาการนี้ได้ก็คือผู้ปฏิบัติตนจนเข้าถึง

“พระนิพพาน” คือ การดับทุกข์โดยสิ้นเชิง วรรณคดีเกี่ยวกับหลักธรรมที่แสดงให้เห็นถึงธรรมดาของชีวิตในโลกหนูเหวน นอกจากเสนอว่าชีวิตย่อมมีทั้งสุขและทุกข์ตามที่ได้กล่าวมาในหัวข้อวรรณคดีเกี่ยวกับชีวิตแล้ว ยังได้กล่าวถึงหลักธรรมที่ลึกซึ้งอีกอย่างหนึ่งไว้ด้วยก็คือ “ความตาย” โดยในตอนความตายได้สะท้อนไว้ว่าความตายเกิดขึ้นกับทุกชีวิต ความตายไม่ใช่สิ่งน่ากลัว เป็นวัฏจักรที่หมุนเวียนกันไป สิ่งสำคัญที่สุดคือ ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ควรทำชีวิตให้มีคุณค่า ดังความว่า

...“เธอกลัวตัวของเธอเองจะไม่มีค่าหรือ” ต้นไผ่ถาม หนูเหวนพยักหน้า ต้นไผ่พูดต่อไปว่า “เธอรู้หรือเปล่าว่าวันหนึ่งเธอต้องตาย ใครๆ ก็ต้องตายทั้งนั้น” หนูเหวนพยักหน้ารับอีกครั้งอย่างเชื่องซึม ต้นไผ่พูดต่อไปอีกว่า “ใครก็ต้องตายทั้งนั้น วันหนึ่งๆ ทุกคนจะต้องกลายเป็นของไร้ค่า ปัญหาจึงมีอยู่ระหว่างที่เรามีชีวิตอยู่เราจะทำตัวของเราให้มีค่าอย่างไรต่างหากแล้วอีกอย่างหนึ่ง” ยอดไผ่โน้มกิ่งขึ้นไปทักท้วงว่า “เธอเห็นกอหญ้าเหล่านี้ไหม แม่ของเธอเคยใช้ให้เธอตายหญ้าเหล่านี้ใช่ไหม” หนูเหวนพยักหน้า มองคู่มือตัวเองอย่างนึกเสียว จำได้ว่าเธอรู้สึกเจ็บแสบเพียงไรเมื่อต้องตายหญ้า เสียดต้นไผ่พูดต่อไปว่า “เธอตายมันออก เธอทำตัวหนึ่งตายได้ เธอทำให้อีกหนึ่งตายได้แต่เธอไม่สามารถทำให้มันทั้งหมดตายได้ นั่นไง มันยังอยู่ที่นั่นเลย ความตายก็เหมือนกัน ทำให้เราตายได้ทีละหน่วยทีละหมู่ แต่ว่าไม่สามารถทำให้เราทุกคนตายได้หมดเลย เรายังสามารถงอกงามเติบโตไปในทางของเรา ความตายไม่ได้เป็นของน่ากลัวนักหรอก”...(ศราวณ, 2549 : 60-61)

ตอนหาอาหารเป็นอีกตอนหนึ่งที่กล่าวถึงความจริงในเรื่องนี้ว่าการตายคือการกลับคืนสู่ธรรมชาติ ร่างกายคนเราเมื่อตายไปก็ทับถมลงบนแผ่นดินกลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ไม่มีใครสามารถนำร่างกายนี้ไปด้วยได้ ดังความว่า “แต่หนูได้ยินหลวงตาเทศน์นะว่าร่างกายคนเรานี้ก็จะตายทับถมเป็นปุ๋ยให้ต้นไม้” (ศราวณ, 2549: 92) หลักธรรมเกี่ยวกับความตายได้แฝงความคิดให้เด็กและเยาวชนตระหนักว่าเป็นสังขาร เป็นกฎธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับทุกคน สิ่งที่เราควรทำระหว่างมีชีวิตอยู่ก็คือ ไม่ประมาท ทำความดี ทำให้ชีวิตมีคุณค่า เพราะสิ่งบุคคลได้กระทำ(กรรม)ไว้อย่อมเป็นกำลัง เป็นปัจจัยที่จะตามส่งผลทั้งโลกนี้และโลกหน้า ทั้งยังได้ชี้ให้เห็นว่า การตายเป็นการเปลี่ยนสถานะไปสู่จุดเริ่มต้นอีกครั้ง คือ “ธรรมชาติ” ในคติทางพระพุทธศาสนา การตาย เป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ดีหรือร้ายขึ้นอยู่กับกรรมที่บุคคลได้ทำไว้

บทสรุป

“โลกของหนูแหวน” ได้แสดงทรรศนะให้เห็นหลักและแนวทางในการดำเนินชีวิต ทั้งหลักการคิด การประพฤติปฏิบัติตนทั้งต่อตนเองและต่อสังคมที่อยู่บนความถูกต้องดีงามตามครรลองสังคมไทย สังคมพุทธ มีการแสดงทรรศนะเกี่ยวกับธรรมชาติที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของธรรมชาติ การถ่ายทอดทรรศนะเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ทำให้ได้คิดพิจารณาและเข้าใจถึงความจริงบางประการที่สามารถปรับเข้ามาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทัน เมื่อพิจารณาทรรศนะต่างๆ ที่สะท้อนออกมาในเรื่อง อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเรื่องนี้ได้สะท้อนโลกทัศน์ให้เข้าใจธรรมชาติด้วยธรรมชาติ และเป็นธรรมชาติ กล่าวคือ การแสดงทรรศนะเกี่ยวกับชีวิตที่เน้นให้เริ่มต้นด้วยการรู้จักตนเอง มีศรัทธาและมีความเข้มแข็งในชีวิต ประกอบคุณงามความดี รู้จักคิดพิจารณาด้วยสติและปัญญานี้เป็นการเรียนรู้ชีวิตและดำเนินชีวิตที่อยู่ในวิถีแห่งความถูกต้องดีงามเป็นธรรมชาติของชีวิตที่ควรเป็น ทรรศนะที่มีต่อสังคม ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ กลไกทางสังคมที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กันซึ่งเป็นธรรมชาติของสังคมทุกสังคม ทรรศนะเกี่ยวกับธรรมชาติและหลักธรรม ได้กระตุ้นเตือนให้ตระหนักถึงความเป็นธรรมชาติโดยสมบูรณ์นั่นคือ ในแง่ธรรมชาติ ทำให้เห็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของธรรมชาติ ที่ต้องพึ่งพา เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งธรรมชาติแต่ละสิ่งมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง ธรรมชาติมีคุณค่าต่อทุกชีวิต พลังบางอย่างตามธรรมชาติ โดยเฉพาะความรักมีทั้งคุณและโทษในตัวของมันเอง ในด้านหลักธรรม ทำให้ได้พิจารณาความจริงที่อาจไม่รู้เท่าทัน เช่น สติ ความคิด ความทุกข์ สังฆธรรมของชีวิตโดยเฉพาะความตาย ได้ทบทวนแก่นแท้ของชีวิตว่าแท้จริงล้วนดำเนินไปตามวิถีธรรมชาติและก็เป็นธรรมชาติเช่นนั้นเอง

เมื่อย้อนกลับไปพิจารณา “โลกของหนูแหวน” ในฐานะวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน วรรณกรรมเรื่องนี้ได้ถ่ายทอดสุนทรียภาพ สุนทรียรสไว้อย่างครบถ้วน ทั้งความสมบูรณ์ขององค์ประกอบ โดยเฉพาะความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ความน่าติดตามของเนื้อหา และความน่ารัก สดใสของตัวละคร

“หนูเหวน” การเสนอแนวคิดที่ลึกซึ้งในแต่ละตอนแต่สามารถเข้าใจได้ง่าย ซึ่งแนวคิดแต่ละอย่างมีคุณค่าทั้งการนำมาคิดพิจารณาเพื่อให้เกิดความเข้าใจสิ่งต่างๆ การนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติและควรจดไว้ในชีวิต ในด้านวรรณศิลป์ มีทั้งความเรียบง่าย ความไพเราะสละสลวยของคำ ความ โหวดและภาพพจน์ ที่ก่อให้เกิดจินตภาพและจินตนาการตามไม่รู้เบื่อ ที่สำคัญโลกของหนูเหวน ได้แสดงบทบาทของวรรณกรรมในฐานะสื่อจรรโลงสังคมและการศึกษา โดยเปิดพื้นที่ของตัวบท (Text) ให้เด็กและเยาวชนได้สัมผัสและรู้ว่าสิ่งรอบตัวล้วนเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญอย่างไม่มีขีดจำกัด ขอเพียงมีพลังแห่งการใฝ่รู้ ได้จำลองโลกกว้างให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ดังจะเห็นได้ว่าโลกทัศน์ที่ถ่ายทอดไว้ทำให้เกิดการเรียนรู้ชีวิต สังคม ธรรมชาติและหลักธรรมที่ควรน้อมนำมาพิจารณาและปฏิบัติ “โลก” ที่กล่าวถึงในเรื่องจึงมิใช่เพียงโลกของหนูเหวน หรือโลกของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็น “โลก” ที่เด็กและเยาวชน รวมถึงผู้อ่านทุกคนควรได้สัมผัสเรียนรู้และเข้าใจไปพร้อมๆ กัน

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์
- ศราวก. (2549). **โลกของหนูเหวน (วัยชน)**. กรุงเทพฯ : บริษัทเซเว่น พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- ศราวก. (2549). **โลกของหนูเหวน (ภาคก่อนวัยรุ่น)**. กรุงเทพฯ : บริษัทเซเว่น พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.